

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet

Mihaela Kendel

**ZAŠTITA OD NASILNIČKIH ČINA
U ŽENIDBENOM PRAVU KATOLIČKE CRKVE**

Zagreb, 2022.

Ovaj rad izrađen je na Katedri kanonskoga prava Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu pod vodstvom doc. dr. sc. Lucije Boljat i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2021./2022.

Kratice

§ / §§	paragraf (jedinina) / paragrafi (množina)
AAS	<i>Acta Apostolicæ Sedis</i> , službeno glasilo Apostolske Stolice
br.	broj / brojevi
čl. / čll.	članak / članci
itd.	i tako dalje
kan. / kann.	kanon / kanoni
m. p.	Litt. Ap. <i>Motu proprio datae</i> (Apostolsko pismo dano <i>na vlastitu pobudu</i>); <i>motuproprij</i>
MIDI	Papa FRANJO, m. p. <i>Mitis Iudex Dominus Iesus</i>
NN	<i>Narodne novine</i> , službeno glasilo Republike Hrvatske
npr.	na primjer
sl.	slično
tj.	to jest
tzv.	takozvani
usp.	usporedno
ZKIC	Zakonik kanona istočnih Crkava
ZKP	Zakonik kanonskoga prava
ZKP-1983.	Zakonik kanonskoga prava iz 1983. godine

Sadržaj

UVOD	1
1. Nasilnički čin	3
1.1. <i>O nasilju općenito</i>	3
1.1.1. Kategorije nasilnog ponašanja.....	4
1.1.2. Nasilje između intimnih partnera/supružnika.....	5
1.2. <i>Nasilje kao kažnjivo djelo u nacionalnom zakonodavstvu</i>	6
1.2.1. Otmica	9
1.2.2. Prisila.....	9
1.2.3. Prijetnja	10
1.2.4. Nasilničko ponašanje.....	10
1.2.5. Ubojstvo i samoubojstvo	11
1.2.6. Ranjavanje i tjelesna ozljeda	12
1.3. <i>Nasilnički čini u Zakoniku kanonskog prava</i>	13
1.3.1. Općenito o pravnim činima	13
1.3.2. Nedostaci pravnog čina	16
2. Ženidba u Katoličkoj Crkvi	19
2.1. <i>Ženidba – sakrament i ugovor</i>	19
2.1.1. Ženidbena privola.....	20
2.1.2. Karakteristike i svojstva ženidbene privole.....	21
2.2. <i>Razlozi ništavosti ženidbe zbog nasilja</i>	21
2.2.1. Ženidbena zapreka otmice ili zadržavanja s namjerom sklapanja ženidbe	22
2.2.2. Prisila i veliki strah.....	24
2.2.3. Nesposobnost za sklapanje ženidbe i manjak unutarnje slobode	25
2.2.4. Himbena privola - isključenje dobra supruga.....	28
2.2.5. Zlonamjerna prijevara	30
3. Pravno-pastoralna sredstva zaštite od nasilja	32
3.1. <i>Pravna zaštita od nasilja</i>	33
3.1.1. Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe.....	33
3.1.2. Parnice rastave ženidbenih drugova.....	35
3.1.3. Kazneni postupak.....	37
3.2. <i>Crkvene ustanove za zaštitu žrtava nasilja</i>	40
3.2.1. Bračno-obiteljska savjetovaništa	40
3.2.2. Sigurne kuće i skloništa.....	41
4. Istraživanje o odnosu Katoličke Crkve prema žrtvama nasilja u obitelji	43

4.1. Hipoteze.....	43
4.2. Instrument i postupak.....	44
4.2.1. Profil sudionika.....	44
4.2.2. Rezultati istraživanja.....	46
4.3. Analiza rezultata istraživanja.....	56
PRILOG 1: Crkvena bračno-obiteljska savjetovišta u Hrvatskoj.....	61
PRILOG 2 : Crkveni sudovi u Hrvatskoj.....	67
ZAHVALA.....	70
BIBLIOGRAFIJA.....	71
SAŽETAK.....	75
SUMMARY.....	76

UVOD

Promotrimo li čovjeka kao društveno biće, možemo uvidjeti da je on biće koje od najranije dobi promatra i uči iz okoline, pa se često u sličnim okolnostima slično i ponaša. Budući da čovjek nije samo biološki i nagonski uvjetovano biće, nasilje koje vrši, najčešće čini svjesno s ciljem da drugu osobu stavi u ponižavajući položaj. Osim fizičkog zla, čovjek može vršiti i psihološko zlo. Psihološko nasilje općenito, a napose među partnerima, može dovesti do odluka kao što je stupanje u brak zbog prisile, straha ili pomanjkanja unutarnje slobode. Na koncu, osoba ponekad i sama sebi presudi zbog naizgled nerješive situacije. Brak i obitelj, temelj su svakoga društva. Nažalost, niti bračna zajednica, u kojoj bi se osobe trebale osjećati sigurno i zaštićeno, nije izuzeta od nasilja. Neke se žrtve nasilja u tišini prepuštaju milosti i nemilosti nasilnika, dok druge traže pomoć i savjet kod bližnjih ili u vjerskoj zajednici, prije poduzimanja daljnjih koraka u borbi protiv nasilja.

Cilj ovoga rada je skrenuti pozornost i osjetljivost na problem nasilja, ali i potaknuti na podizanje društvenog angažmana u slučajevima povezanim s nasiljem u obitelji. Stoga, proučavajući Zakonik kanonskoga prava i kazneno pravo Republike Hrvatske, istaknut ćemo najznačajnije stvarnosti koje su povezane s nasilničkim činima i sredstvima zaštite od istih. Rad je podijeljen na četiri dijela. Na samome početku progovorit ćemo o nasilju kao takvom te se dotaknuti specifičnosti nasilja između intimnih partnera u čemu će nam pomoći teorije nasilnog ponašanja u obitelji, sociologa Richard James Gellesa i Murray Arnold Strausa. S obzirom na temu, promotrit ćemo nasilje kao kazneno i prekršajno djelo u nacionalnom zakonodavstvu te kako Zakonik kanonskog prava normira i sankcionira nasilničke čine. U drugom dijelu ovoga rada, izložiti ćemo što znači da je ženidba u Katoličkoj Crkvi sakrament i ugovor. Budući da te dvije datosti ne smijemo nipošto zanemariti, navest ćemo koji su mogući razlozi ništavosti ženidbe zbog nasilja. Kao kraj teorijskog dijela ovoga rada, treći dio je naslovljen *Pravno-pastoralna sredstva zaštite od nasilja*. U njemu ćemo spomenuti pravnu zaštitu od nasilja u što uključujemo pokretanje postupka za proglašenje ženidbe ništavom, rastave ženidbenih drugova te sam kazneni postupak u navedenim situacijama. Također, navest ćemo crkvene ustanove za zaštitu žrtava nasilja u braku i njihovo djelovanje, a u prilogu donijeti popis ustanovljenih i djelatnih crkvenih ustanova u Republici Hrvatskoj.

Budući da je svijest o nasilju sve veća, nužno je progovoriti i o ulozi cijelog društva prema osobama koje su žrtve nasilja. Potaknuta svakodnevnim informacijama o nasilju koje je u porastu, a k tomu i sve češćim kritikama na račun Katoličke Crkve, provedeno je istraživanje

među populacijom mladih u dobi od 18 do 30 godina starosti. Istraživanje je provedenom kvantitativnom metodom na uzorku od 101 ispitanika. Predmet istraživanja je bio zaštita od nasilničkih čina u ženidbenom pravu Katoličke Crkve. Stoga, u posljednjem dijelu rada ćemo predstaviti cilj istraživanja, rezultate provedenog istraživanja i na kraju analizu i promišljanje o stavovima koje su mladi izrazili.

Uz pomoć istraživanja ispitali smo opću informiranost i stavove ispitanika o postupanju Katoličke Crkve prema osobama koje su žrtve nasilja u obitelji. Istraživanje je potvrdilo postavljene hipoteze te se uvidjelo da određene mogućnosti nisu posvema jasne ispitanicima. Ono što se ispostavilo kao temeljni problem jest da je informiranost o sredstvima zaštite koju Katolička Crkva nudi na vrlo niskoj razini, poradi čega djelomično dolazi do zaključka kod ispitanika da Crkva ne radi ništa po pitanju zaštite žrtava nasilja. Na temelju pravno-pastoralne zaštite koju Katolička Crkva uistinu nudi i na temelju konkretnih primjera koje su ispitanici podijelili u anketnom upitniku, predložit ćemo kako suvremeni čovjek na individualnoj razini (vjernik ili nevjernik), ali i na društvenoj razini (kao član društva i kao član Katoličke Crkve) može doprinijeti pomoći i zaštiti onih najranjivijih.

1. Nasilnički čin

Tko god jesmo i kojem god sloju društva pripadali, može nam se učiniti da je nasilje sve učestalije i da vreba na svakom uglu. Koliko god da je svijest o nasilju prisutnija, kao da ga je ipak, sve više i više. Je li naše društvo, koje je naizgled „civiliziranije“, zapravo nasilnije ili smo kao društvo postali senzibilniji za patnju našega bližnjeg? Pred nasiljem nipošto ne smijemo zatvarati oči, niti ga svesti na problem koji se tiče samo onih koji žive u ta mračna četiri zida. U ovome poglavlju na samome početku, objasnit ćemo što je nasilje te kako ga kategoriziramo. Što kada nasilje nastupi među supružnicima ili intimnim partnerima? Kako ga promatra nacionalno zakonodavstvo, te kako se postupa i regulira kada nasilje nažalost postane svakodnevice u obitelji. Na samome kraju dotaknut ćemo se crkvenog prava kako bismo ukazali na dugu tradiciju Crkve u pogledu zaštite pojedinaca od nasilja i nasilnih čina.

1.1. O nasilju općenito

Kad promišljamo o pojmu nasilja, najčešće nam prva pomisao bude da se radi o agresiji koju jedna osoba usmjeruje prema drugoj osobi. Iako se možemo složiti da jedno vodi ka drugome, valjalo bi razlikovati pojam nasilja i agresije. Ukoliko promotrimo s biomedicinskog i psihološkog stajališta, agresija se javlja kod ljudi i životinja. No, nasilje je specifično za čovjeka. Sukladno tome, ne možemo reći da je životinja nasilna nego agresivna, za razliku od čovjeka koji može vršiti agresiju i biti nasilan. Također, nasilje je uvijek agresivno, za razliku od agresije koja ne mora nužno biti vezana uz negativnu konotaciju ili nasilje.¹ No ipak, agresivno je ponašanje gotovo čvrsta podloga za razvoj nasilja.

Nasilje je „uporaba sredstava fizičke prisile radi nanošenja štete i prisiljavanja na određeno ponašanje. U širem smislu obuhvaća i upotrebu sredstva psihičke prisile radi nanošenja štete, povrjeđivanja ili zastrašivanja osobe.“² U kontekstu čovjeka, „agresija je (lat. *aggressio*: napad) u međunarodnome pravu, neizazvan napad na tuđu zemlju, osvajanje tuđeg teritorija, odnosno protupravna uporaba oružane sile neke države protiv suverenosti, teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti druge države; oružani napad na teritorij druge države, kojim se krši međunarodno pravo.“³ Agresivnost kod ljudi i životinja uvjetovana je

---

¹ Usp. Lucija UGRINA, *Uspješnost programa tretmana za počinitelje kaznenih djela s elementima nasilja*, (I. 2020.), <https://repositorij.erf.unizg.hr/islandora/object/erf%3A715/datastream/PDF/view> (14. IV. 2021.).

² Nasilje, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., u: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43033> (21. IV. 2021.).

³ Agresija, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., u: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=864> (21. IV. 2021.).

većinskim dijelom biološkim procesima, ali je modificirana čimbenicima kulture, morala i socijalne situacije. Kada bismo tražili uzrok agresivnog ponašanja, moderna etologija⁴ ističe kako je agresija instinkt. No znamo da čovjek nije samo biološko i nagonski uvjetovano biće.

Pri definiranju nasilja, nužno je spomenuti da je ono fenomen vezan uz društvene pojave. Bolje rečeno, nasilje je zapravo vrlo složena pojava/fenomen. Ono se u emocionalnom, akcijskom ili motivacijskom smislu manifestira primarno kao nagon, a zatim kao ljutnja ili srdžba te na koncu napad na osobu.⁵ Sukladno prethodno navedenom, nasilje možemo kategorizirati na idućih šest faktora: namjera da se povrijedi ili nanese šteta; intenzitet i trajanje; moć nasilnika; ranjivost žrtve; manjak podrške; i posljedice.⁶ U promišljanju etiologije obiteljskog nasilja kao takvog, valja imati na umu i tzv. *međugeneracijski transfer zlostavljanja*. Čovjek je biće koje uči i gleda, pa time imitira i ponaša se prema sličnim obrascima u sličnim situacijama. Dakle, često dijete žrtva nasilja postaje nasilnik kada odraste i zasnuje vlastitu obitelj.⁷

1.1.1. Kategorije nasilnog ponašanja

Nakon što smo objasnili samu razliku između agresije i nasilja, možemo zaključiti da je nasilje, nažalost, svojstveno samo čovjeku. Da bi smo bolje shvatili što sve spada pod pojmom nasilja, psiholog Ivan Zečević kategorizira nasilje prema funkciji, obliku i usmjerenosti.

Prema obliku, nasilje može biti fizičko (udaranje, guranje, davljenje, zatvaranje i zaključavanje, otimanje i sl.), verbalno (ruganje, prijetnje, omalovažavanje, isključivanje iz društva i sl.), seksualno (neumjesni komentari, dodirivanje tuđih intimnih dijelova protiv volje te osobe, silovanja) te psihološko (prijeteći pogledi, uhođenje).

Prema funkciji, nasilje može biti instrumentalno (u svrhu dobivanja nečega⁸) i neprijateljsko (ozljeđivanje i bol).

---

⁴ Usp. Moderna etologija, <https://hr.sodiummedia.com/4137434-ethology-is-the-science-of-all-kinds-of-innate-behavior-of-animals-and-people> (20. IV. 2021.) Moderna etologija je „znanost o životinjskom i ljudskom ponašanju, koja je ušla u novu fazu svojih istraživanja. Usko surađuje sa zoopsihologijom i komparativnom psihologijom. Danas možemo govoriti o nastanku svojevrstne sintetičke znanosti. Ponašanje u njemu se široko proučava. Etologija je znanost o njezinoj evoluciji, funkcionalnom i adaptivnom značenju. Osim toga, provode se studije o mehanizmima za kontrolu manifestacija ponašanja itd.“).

⁵ Usp. Ivan ZEČEVIĆ, *Priručnik – program prevencije vršnjačkog nasilja u školama*, Banja Luka, 2010., prema: Marija ŽILIĆ - Josip JANKOVIĆ, *Nasilje*, Filozofski fakultet, Mostar, 2016., 69-87.

⁶ Usp. *Isto*, 69-87.

⁷ Usp. Davor DERENČINOVIĆ, O obiteljskom nasilju. U središte staviti žrtvu, u: *Glas Koncila*, 2017.

⁸ Ovdje se ubraja i problematično pitanje dopuštenog i nedopuštenog nasilja; usmjereno ostvarenju legitimnih prava (život, slobodu, zadovoljavanje bazičnih potreba) nasilnim sredstvima.

Prema načinu usmjerenosti nasilje može biti direktno (usmjerenom direktno na osobu) i indirektno (usmjerenom prema zamjenskim ciljevima).⁹

Psihološko nasilje je najčešće uvod i podloga za razvoj fizičkog nasilja. Osim tjelesnih ozljeda, nasilje bilo kojeg oblika i funkcije ostavlja trajne posljedice na pojedincu. Najčešće se javljaju strah, depresija i regresivno ponašanje, odavanje opijatima, te kognitivno psihološke traume koje rezultiraju psihičkim poremećajima. Posljedice koje ostavljaju trag na žrtve nasilnog ponašanja ovise od osobe do osobe. Ponekad je žrtva u stanju presuditi samoj sebi, o čemu će biti riječ kasnije.

1.1.2. Nasilje između intimnih partnera/supružnika

Nasilje u obitelji, odnosno u braku, naizgled je sve češća pojava. Barem onoliko koliko se o njemu otvorenije govori u suvremenom društvu. Prema službenim statistikama, obiteljsko nasilje u Hrvatskoj nije u porastu. Iako nam se može učiniti da se radi o znatnom porastu u zadnjih nekoliko desetljeća, valja ipak naglasiti da tom dojmu doprinosi sve češća medijska prezentacija, ali i jačanje društvene svijesti o težini obiteljskoga nasilja i potrebi njegova sprječavanja i suzbijanja.¹⁰ Iako je uloga medija u ovakvom slučaju u načelu pozitivna, ipak pretjerani skandalozni članci skreću pozornost s pravog uzroka problema i time idu nauštrb otklanjanju istih. S druge strane, uvijek valja imati na umu da neupitno postoji raskorak između službenih statistika i stvarnih događaja. Sama definicija nasilja u braku mijenjala se tokom vremena, jer se spektar oblika ponašanja koje definiramo kao nasilno, znatno širi kao i sama svrha nasilja.¹¹ Nasilje između bračnih drugova (supružnika) neki autori promatraju kroz pojmom intimnog nasilja. Pod pojmom intimni partneri ne podrazumijevaju se isključivo osobe koje su sklopile brak, nego intimno partnerstvo uključuje i osobe koje su u vanbračnoj zajednici, odnosno, među njima postoji određena romantična veza. Sukladno tomu, intimno nasilje označava cijeli spektar nasilnih ponašanja počevši od proganjanja partnera (eng. *stalking*), međupartnerskih svađa, do onih krajnje teških oblika nasilnog ponašanja koje službeno definiramo kao kažnjivo ponašanje. U pojam kažnjivog ponašanja svrstavamo silovanja i

---

⁹ Usp. Ivan ZEČEVIĆ, *Priručnik – program prevencije vršnjačkog nasilja u školama*, 2010., prema: Marija ŽILIĆ - Josip JANKOVIĆ, *Nasilje*, 75.

¹⁰ Usp. Davor DERENČINOVIĆ, O obiteljskom nasilju. U središte staviti žrtvu, u: *Glas Koncila*, 2017.

¹¹ Usp. Darko DUNDOVIĆ, Ubojstva intimnih partnera i alkohol, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15 (2008.) 1, 177-203.

ubojstva partnera. Većina nasilja između intimnih partnera događa se unutar obitelji. Stoga je nužno razlikovati nekoliko teorija koje govore o nasilju u obitelji općenito.¹²

Tako sociolozi Richard James Gelles i Murray Arnold Straus utvrđuju tri razine analize koje sjedinjuju teorije nasilnog ponašanja u obitelji: intraindividualnu, sociopsihološku i sociokulturološku.¹³ Intraindividualna teorija se uglavnom zadržava na nedostacima karaktera i/ili utjecaju droga i alkohola kao uobičajenim čimbenicima. Klinička slika takvih osoba/nasilnika najčešće opisuje kao nesigurne, ljubomorne, emocionalno ovisne i uhvaćene u zamke stereotipnih uloga koje im uvjetuje njihov spol.¹⁴ Sociopsihološka teorija proučava uzajamno djelovanje pojedinca i njegove društvene okoline. U primjeni teorije socijalnog učenja, zlostavljanje je naučeno ponašanje. Zlostavljač najčešće nasilno ponašanje naučeno od obitelji¹⁵ iz koje nasilnik potječe. Još jedno vrlo važan čimbenik koji sociopsihološka teorija uzima u obzir jest da nasilje ne ostaje na „dogodilo se samo jednom“. Naime, radi se o tome da osoba koja je nasilna na neki način ima koristi od kada se nastavlja nasilno ponašati. Neki od mogućih razloga su osjećaji smanjenja tjelesne napetosti, postiže se osjećaj „poslušnosti“ žrtve, privremeno dovodi do kraja neugodne situacije, te daje zlostavljaču osjećaj moći i kontrole.¹⁶ Sociokulturološka teorija promatra pojavu nasilja unutar šireg društvenog konteksta. Naglašava ulogu stresa i uskraćivanja koji se javljaju najčešće u nižim socio-ekonomskim krugovima populacije. Također dotiču se i čimbenika poput kulturoloških normi koje prešutno dopuštaju nasilje u cijelome društvu, sukladno tomu i između intimnih partnera.¹⁷

1.2. *Nasilje kao kažnjivo djelo u nacionalnom zakonodavstvu*

U našem se zakonodavstvu nasilje tretira kao prekršaj, ali i kao kazneno djelo. Pod pojmom kaznenog djela podrazumijevamo ono „kažnjivo ponašanje čovjeka koje je zakonom izrijekom propisano kao kazneno djelo. Takva definicija kaznenoga djela slijedi iz načela

---

¹² Usp. Darko DUNDOVIĆ, Ubojstva intimnih partnera i alkohol, 177-203.

¹³ Melanie SHEPARD, Education for men who batter: focus on power and control. University of Minnesota, 1990., prema: Darko DUNDOVIĆ, Ubojstva intimnih partnera i alkohol, 177-203.

¹⁴ Prema Melanie Shepard velik je udio zlostavljanja zabilježen pod utjecajem alkohola i droga no, smatra ih se popratnim elementima, a ne nužno izvorom koji za posljedicu ima nasilje. Usp. Darko DUNDOVIĆ, Ubojstva intimnih partnera i alkohol, 179.

¹⁵ Usp. Isto. „Naučeno od obitelji“, smatra se direktno ili neposredno sudjelovanje ili promatranje, kojim pojedinac usvaja takvo ponašanje kao normalno. Kognitivni biheviorizam takvo ponašanje tumači na idući način: nasilnik je u djetinjstvu doživio određenu vrstu nasilja, te se takva vrsta traume manifestira u obliku nasilja prema osobi s kojom nasilnik dijeli život. No, ovakvo tumačenje je vrlo relativno.

¹⁶ Usp. Julia BABCOCK – Charles GREEN – Chet ROBIE, Does batterers' treatment work?, A meta-analytic review of domestic violence treatment, u: *Clinical Psychology review*, 23 (2004.) 8, 1023-1053.

¹⁷ Usp. Murray STRAUS – Richard GELLES – Suzanne STEINMETZ, *Behind closed doors: violence in the american family*, New York, 1980.

zakonitosti, temeljnoga načela kaznenoga prava, sukladno kojemu se kaznena djela i kaznenopravne sankcije mogu propisivati samo zakonom. Pojam kazneno djelo može se shvatiti u formalnom i u materijalnom smislu.“¹⁸ U ovome dijelu ćemo se dotaknuti posebnog kaznenog prava, koji za razliku od općeg kaznenog prava koji uređuje pretpostavke i sankcije, uređuje i iznosi opise pojedinih kaznenih djela i kazne koje se mogu izreći za svako od njih.¹⁹ S obzirom na temu, ovdje će biti izdvojena određena kaznena djela koja se događaju u krugu obitelji ili među intimnim partnerima. Prema Protokolu Vlade Republike Hrvatske, „za postupanje u slučaju nasilja u obitelji, nadležni su policija, zdravstvo, Pravosuđe, centar za socijalnu skrb, odgojno-obrazovne ustanove te organizacije civilnog društva koje programski djeluju u cilju zaštite žrtava nasilja.“²⁰ Stoga, Protokol u svojoj svrsi osigurava pravovremenu i učinkovitu provedbu postojećih propisa o zaštiti žrtve nasilja, sukladno ovlastima nadležnih tijela, unaprjeđenje suradnje i dugoročno utjecajne na smanjenje nasilničkog ponašanja. Postupke povezane s nasiljem u obitelji treba provoditi žurno, bez odgode, uzimajući u obzir prava svih žrtava nasilja.²¹ Temelj normativnog okvira za donošenje Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, u sebi sadrži međunarodno obvezujući i nacionalni dokumenti koji uređuju područje nasilja, njegova suzbijanja i zaštite žrtava.²² Samo neki od istaknutih dokumenata su: *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe*²³, *Konvencija Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*²⁴, *Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*²⁵, *Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama*²⁶, *Rezolucija o uklanjanju nasilja nad ženama*, donesenu na 57. zasjedanju Komisije za ljudska prava te mnogi drugi.

Za područje Republike Hrvatske, od iznimne je važnosti „Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, koja je stupila na snagu 1.

---

¹⁸ Kazneno djelo, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31046> (5. II. 2021.).

¹⁹ Usp. Petar NOVOSELEC (ur.), *Posebni dio kaznenog prava*, Zagreb, 2007.

²⁰ MINISTARSTVO ZA DEMOGRAFIJU, OBITELJ, MLADE I SOCIJALNU POLITIKU, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, 5.

²¹ Usp. MINISTARSTVO ZA DEMOGRAFIJU, OBITELJ, MLADE I SOCIJALNU POLITIKU, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, 5.

²² Usp. *Isto*, 3.

²³ *Europska Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe*, sastavljena u Rimu, 4. studenoga 1950., u: NN-MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

²⁴ *Konvencija Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*, Pravno obvezujući međunarodni ugovor, CEDAW 1979., Republika Hrvatska je ratificirala Konvenciju 9. rujna 1992. uz nju i Fakultativni protokol 1999.

²⁵ *Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*, sastavljena u Istanbulu 11. svibnja 2011., Republika Hrvatska potpisala u Strasbourgu 22. siječnja 2013. Vidi: NN 3/2018.

²⁶ *Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama*, usvojena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda, 22. prosinca 1993.

listopada 2018. u Hrvatskoj. Ona ujedno predstavlja prvi pravno obvezujući međunarodni instrument, koji daje pravni okvir zaštiti žena od svih oblika nasilja.²⁷

Postupanje u slučaju nasilja u obitelji svoj temelj ima u nacionalnim zakonima i podzakonskim aktima kao i propisima potpisanim Nacionalnom strategijom zaštite od nasilja u obitelji donesenom za razdoblje od 2017. do 2022. godine.

Pitanje nasilja u obitelji, regulirano je materijalnim i procesnim odredbama Kaznenog zakona Republike Hrvatske, prekršajnim materijalnim odredbama Zakona o zaštiti nasilja u obitelji²⁸ uz supsidijarnu primjenu Prekršajnog zakona²⁹.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji propisuje da nasilje u obitelji podrazumijeva: tjelesno nasilje; tjelesno kažnjavanje ili drugi način ponižavajućeg postupanja prema djeci; psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost; spolno uznemiravanje; ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci; zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.³⁰

Protokol osigurava da su sva Državna tijela, koja su obuhvaćena njime, dužna odmah poduzeti mjere potrebne za osiguravanje ustroja, organiziranosti, opremljenosti i dovoljnog broja specijaliziranih stručnjaka na području problematike nasilja u obitelji, uz dostatno osigurana sredstva u Državnom proračunu od strane resornih ministarstava.³¹ Sankcije za počinitelje nasilja su uglavnom prekršajne novčane kazne, a relativno rijetko se izriče kazna zatvora. Ipak, znatan je broj „uvjetno osuđenih osoba, a svakoj četvrtoj je izrečena i određena zaštitna mjera.“³²

---

²⁷ *Isto*, 3.

²⁸ Zakon o zaštiti nasilja u obitelji, u: NN 70/2017.

²⁹ Prekršajni zakon, u: NN 39/2013.

³⁰ MINISTARSTVO ZA DEMOGRAFIJU, OBITELJ, MLADE I SOCIJALNU POLITIKU, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, 4.

³¹ Usp. *Isto*, 4.

³² Davor DERENČINOVIĆ, O obiteljskom nasilju. U središte staviti žrtvu, u: *Glas Koncila*, 2017. Najčešće zaštitne mjere su obavezno liječenje od ovisnosti, obavezni psihosocijalni tretman i zabrana približavanja žrtvi.

Kao što je prethodno navedeno, u nasilničke čine se ubrajaju mnogobrojni postupci i ponašanja. Budući da se radi o problematici nasilnih čina u kontekstu bračnih supružnika i obitelji, ograničit ćemo se na nasilničke čini povezane s istim.

1.2.1. Otmica

Kada promotrimo otmicu³³ kao takvu, možemo reći da ona sama u sebi nema neki cilj. Nju opisujemo kao sredstvo kojim tek dolazimo do nekog cilja. Otmicu vrši osoba koja drugoga „protupravno zatvori, drži zatvorena ili mu se na neki drugi način oduzme ili ograniči sloboda kretanja s ciljem da njega ili nekoga drugoga prisili da što učini, ne učini ili trpi.“³⁴ Budući da se navedenim činom oduzima ili ograničava sloboda, bilo fizički bilo voljno, otmicu klasificiramo kao kazneno djelo protiv slobode čovjeka u kretanju ili odlučivanju.

Cilj koji proizlazi iz navedenog čina ovisi o počinitelju (otmičaru) no gotovo je sigurno da će do oslobođenja doći eventualno ukoliko je taj cilj zadovoljen i ispunjen. Važno je naglasiti položaj u kojemu se žrtva nalazi. Oteta osoba (talac) je u bespomoćnom položaju u kojemu je „osuđena“ učiniti, ne učiniti ili trpiti ono na što je prisiljena.³⁵

1.2.2. Prisila

Djelovanjem na volju neke osobe, sileći ili prijeteci osobi, ili korištenjem obaju navedenih sredstava iznuđuje se određeno ponašanje ili djelovanje protiv njezine volje. Valja napomenuti da nije prisutan element prisile ili prijetnje, djelovanje bi bilo drugačije. Iz toga proizlazi da se prisilom ograničava ili isključuje sloboda čovjekove volje. Također, prisila nema sama u sebi cilj. Da bi smo govorili o prisili, ona mora zadovoljiti sljedeći kriterij: intenzitet (pri)sile mora biti toliki, da slomi žrtvin otpor i da je se natjera na određeno ponašanje kakvo je traženo.³⁶

---

³³ Usp. Velinka GROZDANIĆ, *Posebni dio kaznenog prava*, Petar Novoselec (ur.), Zagreb, 2007., 63-64. Problematična je granična situacija unutar koje se teško može razgraničiti što spada pod otmicu, a što „tek“ pod oduzimanje slobode. Tako u odluci Vrhovnog Suda Republike Hrvatske (I Kž-925/01) određuje: „odvođenje oštećenika učinjeno u određenom cilju, stoga takav slučaj ne može biti kvalificiran kao kazneno djelo protupravnog lišavanja slobode“. Veoma je teško razgraničiti slučaj u kojem se oduzimanjem slobode ne ide s namjerom da se žrtvu prisili da nešto učini, ne učini ili trpi.

³⁴ Velinka GROZDANIĆ, *Posebni dio kaznenog prava*, 62.

³⁵ Usp. *Isto*.

³⁶ Usp. *Isto*, 69. Kazneni postupak zbog prisile se pokreće privatnom tužbom, zato se vrlo rijetko pojavljuje u samoj sudskoj praksi, iako je često u stvarnome životu.

1.2.3. Prijetnja

Kazneno djelo prijetnje čini onaj tko drugoj osobi ozbiljno prijeti takvim zlom s ciljem strašenja ili uznemiravanja. Da bi prijetnju klasificirali pod kazneno djelo ona se mora sastojati u „povredi života, tijela, časti li imovine osobe kojoj je upućena ili njoj bliskih osoba.“³⁷ Prijetnja se manifestira verbalno ili gestama, te u svome sadržaju mora biti ozbiljna³⁸. Osim navedenoga, žrtva prijetnje mora biti uvjerena kako je nasilnik sposoban izvršiti čin koji je utjerao strah u žrtvu.

1.2.4. Nasilničko ponašanje

Da bismo određeno nasilničko ponašanje klasificirali kao kazneno djelo, ono mora biti takvo, da osoba koja radi „iživljavanja nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem na javnom mjestu dovede drugoga u ponižavajući položaj.“³⁹ Kad govorimo o nasilju, tada ponajprije valja razumjeti „uporabu tjelesne snage kojom počinitelj ovoga kaznenoga djela povređuje tjelesni integritet druge osobe, oduzima joj slobodu kretanja ili opće slobodu odlučivanja o vlastitim postupcima.“⁴⁰ No, nasilje kao takvo je puno širi pojam od navedenih elemenata. Ono je u jednu ruku podrazumijeva i cijeli spektar ponašanja koja pokrivaju psihofizičko maltretiranje. Osobito drsko ponašanje također je jedan od aspekata nasilničkog ponašanja. Ovdje se koncentriramo na sva ona ponašanja koja u znatnoj mjeri odstupaju od određenih usvojenih normi pristojnog ponašanja, nasilnički odnos prema stvarima, grubo vrijeđanje osobe, teži oblici napada na čast i ugled osobe, kao i teža povreda osjećaja druge osobe.⁴¹

Ono što je specifikum u svim trima „oblicima“ nasilničkog ponašanja, jest da ono mora biti u funkciji iživljavanja. Ovdje valja voditi računa o samom psihičkom (duševnom) stanju počinitelja. Drugim riječima, nasilničko ponašanje kao takvo može biti odgovor na određene životne situacije koje u počinitelju pobuđuju frustraciju i bijes. Također, ono se može pojaviti kao i odgovor na opresiju (tjeskoba, potištenost, bijeda, nevolja i marginalizacija) u kojemu osoba na neprihvatljiv način afirmira vlastiti identitet, liječi kompleks manje vrijednosti, te traži

---

³⁷ *Isto*, 70. Valja uzeti u obzir sve navedene elemente. Česta je zabluda misliti da se prijetnja može odnositi samo napadom na život i tijelo. Da se vodi tim kriterijem, ne bi bilo nikakve razlike s teškim ozljeđivanjem ili usmrćenjem.

³⁸ Ozbiljnost prijetnje se prosuđuje objektivno, uzima se u obzir sadržaj i način iznošenja prijetnje (većina ljudi bi osjetila strah ili uznemirenost).

³⁹ Leo CVITANOVIĆ, *Posebni dio kaznenog prava*, 390.

⁴⁰ Leo CVITANOVIĆ, *Posebni dio kaznenog prava*, 390.

⁴¹ *Usp. Isto*.

kompenzaciju za navedene stvari u nepoštivanju drugog, bezobraznim i brutalnim ponašanjima, napose prema slabijima, odnosno, žrtvi.⁴²

Posljedica djela nasilničkog ponašanja je dovođenje žrtve u ponižavajući položaj. Drugim riječima, žrtva postaje obespravljena na način da se povredom njezina dostojanstva, nju dovodi u stanje bespomoćnosti ili da kod onih koji promatraju izaziva sućut. No, neće se svaka svađa, prepirka ili fizički obračun nazvati kaznenim djelom. Da bismo nasilničko ponašanje klasificirali uistinu kao kazneno, ono mora zadovoljiti već prethodno navedena dva uvjeta. Prvo, da se radi o izživljavanju, a drugo, da je osoba koja trpi nasilje dovedena u ponižavajući položaj.⁴³

1.2.5. Ubojstvo i samoubojstvo

Kazneno djelo ubojstva čini onaj tko usmrti drugoga. Pod pojmom drugi se podrazumijeva drugi čovjek, odnosno da je žrtva ubojstva čovjek. Smrt čovjeka se proglašava nizom kriterija za utvrđivanje, a kao prevladavajuće se uzima kriterij prestanka funkcije mozga odnosno cerebralna (moždana) smrt. Zakon kao takav ne određuje samu radnju počinitelja ubojstva već se usmjerava na glagol „usmrtiti“ kao uzrokovati smrt bez obzira kojim se sredstvom učinilo. Važno je naglasiti da se ubojstvo može učiniti samo s namjerom, pri čemu je dovoljna i neizravna namjera. Drugim riječima, počinitelju nije u namjeri usmrtiti osobu/e, međutim svjestan je mogućnosti da će doći do ozljeđivanja ili smrti drugih te je pristao na tu posljedicu.⁴⁴ Samoubojstvo i pokušaj samoubojstva nije kazneno djelo, barem ne u europskom kontinentalnom krugu. Iz samog načela akcesornosti⁴⁵ sudioništva, proizlazi da poticanje i pomaganje u samoubojstvo nisu kažnjivi. Kazneni zakon u čl. 96. upravo kako bi izbjegao takav ishod predviđa posebno kazneno djelo sudjelovanja (navođenje i pomaganje) u samoubojstvu.⁴⁶ U kontekstu teme nasilničkih čina i njegovih posljedica, posebno ćemo se osvrnuti na nehajno sudjelovanje u samoubojstvu koje može proizaći iz nasilnog ponašanja psihološkog ili/i fizičkog oblika. Kazneni zakon Republike Hrvatske kažnjava nehajno sudjelovanje u samoubojstvu. Ovaj oblik sudjelovanja u samoubojstvu se konkretno odnosi na okrutno i nečovječno postupanje sa osobom koja je podređena ili zavisi u odnosu na počinitelja te

---

⁴² Usp. *Isto*, 391.

⁴³ Usp. *Isto*.

⁴⁴ Usp. Petar NOVOSELEC (ur.), *Posebni dio kaznenoga prava*, 3.

⁴⁵ Usp. AKADEMIJA PRAVNIH ZNANOSTI HRVATSKE, *Teorija zajedničkog zločinačkog pothvata i međunarodno kazneno pravo – izazovi i kontroverze*, Zagreb, 2007. “Akcesorni” oblici kaznene odgovornosti odnose se na slučajeve sudioništva u užem smislu (prema našem pravu) kao što su poticanje i pomaganje, ali i na ostale osobe koje su na bilo koji drugi način doprinijeli planiranju ili počinjenju zločina.

⁴⁶ Usp. Petar NOVOSELEC (ur.), *Posebni dio kaznenoga prava*, 32.

navedenim postupanjem prouzroči samoubojstvo osobe (žrtve). Dakle, nehaj⁴⁷ se u ovome slučaju odnosi na samoubojstvo kao posljedicu koja proizlazi iz okrutnog i nečovječnog postupanja prema osobi. Problematika u nehajnom sudjelovanju u samoubojstvu jest to što se uvodi odgovornost za nehajno poticanje i pomaganje, dok se prema čl. 37 i čl. 38 kažnjava samo namjerno poticanje i pomaganje.⁴⁸

1.2.6. Ranjavanje i tjelesna ozljeda

Da bi tjelesne ozljede smatrali kaznenim djelom, one moraju uvijek biti nanijete drugom čovjeku. S druge strane, samoozljeđivanje nije kazneno djelo, osim u određenim situacijama poput izbjegavanja vojne službe ili u svrhu prebacivanja na lakšu dužnost. Kazneni zakon stoga razlikuje iduća kaznena djela tjelesne ozljede: običnu⁴⁹, običnu tešku⁵⁰, osobito tešku⁵¹, kvalificiranu smrću⁵², na mah⁵³ i iz nehaja⁵⁴. Ove vrste kaznenih djela tjelesne ozljede se razlikuju ponajprije prema težini ozljede, no uz to se uzimaju u obzir okolnosti te oblik krivnje: namjera i/ili nehaj. Težinu i ocjenu ozljede utvrđuje vještak sudskomedicinske struke. Pokretanje kaznenog postupka za kazneno djelo obične tjelesne ozljede se pokreće privatnom tužbom, dok za sve ostale po službenoj dužnosti.⁵⁵

---

⁴⁷ Nehaj, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43275> (23. 1. 2022.). U kaznenom pravu „oblik krivnje (u ranijem kaznenom zakonodavstvu *nehat*). Nehaj postoji kada je počinitelj svjestan da može počinuti djelo, ali lakomisleno smatra da se to neće dogoditi, odnosno da će to moći spriječiti (svjesni nehaj, *luxuria*), ili kada počinitelj nije svjestan da može počinuti djelo, iako je prema svojim osobnim svojstvima bio dužan i mogao biti svjestan te mogućnosti (nesvjesni nehaj, *negligentia*)“.

⁴⁸ Usp. Petar NOVOSELEC (ur.), *Posebni dio kaznenog prava*, 32-34.

⁴⁹ Tjelesne ozljede u užem smislu: hematomi, razderotine, ogrebotine, površinske rane, potres mozga s blagim kliničkim manifestacijama, napuknuća kostiju, manje opekline, gubitak do dva zuba i tomu slično.

⁵⁰ Ozljeda koja zbog svoje težine ili karakteristika može biti konkretna opasnost po život, ali kao takva nije nastupila: oštećenje dijela tijela ili važnog organa čime se smanjila njegova funkcija ili se privremeno onesposobila te teško ali privremeno oštećenje zdravlja. U običnu tešku tjelesnu ozljedu se ubrajaju: prijelom kosti ili čeljusti, potres mozga s vegetativnim ispadom, razdor bubnjača s manjim gubitkom sluha, iščašenje vratne kralježnice, trajni gubitak više od dva zuba, dublje ubodne, rezne ili strijelne rane i sl. I sam pokušaj obične teške ozljede je kažnjiv.

⁵¹ Postoji pet okolnosti kojima se kvalificira da je riječ o osobito teškoj tjelesnoj ozljedi: „dovođenje u opasnost života ozlijeđenog, uništenje ili oslabljenje važnog dijela tijela ili organa, trajna nesposobnost za rad, trajno i teško oštećenje zdravlja i trajna iznakaženost.“

⁵² Kod teške tjelesne ozljede kvalificirane smrću je riječ o tome da je ozlijeđeni umro zbog nanesene teške ozljede. Ovdje valja razgraničiti da nije riječ o ubojstvu, jer je ovdje počiniteljeva namjera isključivo teška ozljeda, a ne smrt. Kod teške tjelesne ozljede kvalificirane smrću u odnosu na kao težu posljedicu, uvijek mora postojati nehaj. Ozljeda koju je počinitelj nanio mora biti teška, u protivnom se može raditi o drugoj vrsti tjelesne ozljede.

⁵³ Kod tjelesne ozljede na mah je riječ o zadavanju ozljeda u stanju jake razdraženosti ili prepasti u koje je počinitelj doveden bez svoje krivnje napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem od strane ozlijeđenog. Ovdje je predviđena privilegirajuća okolnost postupanja.

⁵⁴ Kod tjelesne ozljede prouzročene iz nehaja, obične (lake) tjelesne ozljede se ne ubrajaju pod kazneno djelo, dok kod teških tjelesnih ozljeda prema težini i ishodu se određuje kazna, budući da tada se tjelesna ozljeda iz nehaja smatra kaznenim djelom.

⁵⁵ Petar NOVOSELEC (ur.), *Posebni dio kaznenog prava*, 34-36.

1.3. *Nasilnički čini u Zakoniku kanonskog prava*

Na samome kraju prvoga dijela ovoga rada, ukratko ćemo istaknuti pojedine nasilničke čine kojima crkveno zakonodavstvo pridaje posebnu pozornost.

Kanonsko pravo⁵⁶ se također dotiče pitanja nasilja. Iako nasilje kao takvo nije definirano, Zakonik kanonskoga prava⁵⁷ donosi pregled nasilnih čina koji mogu upućivati na moguću nedostatnost pojedinih pravnih čina za koje se podrazumijeva da su učinjeni slobodno. Također u svojim kaznenim odredbama - unutar VI. knjige *Kaznene mjere u Crkvi* - uređuje pojedina kažnjiva djela vezano uz nasilje.

Crkva ističe važnost elementa *slobode* prilikom postavljanja pravnog čina (poput sklapanja ženidbe, oporuke, ugovora i slično), primanja sakramenata kao i prilikom odabira životnog staleža. Sloboda je nužna te je na neki način garancija valjanosti samoga čina. Ukoliko je ta sloboda ukinuta, čin se smatra nevaljanim, a ukidanjem slobode dolazimo do onoga što nazivamo nasiljem ili nasilničkim činom.⁵⁸ Kada govorimo o nasilnim činima, tada Zakonik kanonskog prava podrazumijeva čine poput prisile, teškog straha koji je zadobiven od druge osobe, otmice i prisilnog zadržavanja.⁵⁹ Osim navedenih čina, nasilju bi mogli pribrojiti i zlonamjernu prevaru te postupke koji vode do velike duševne ili tjelesne pogibelji.

Sukladno tomu, Zakonik definira nasilne čini u kontekstu valjanosti pojedinog čina. Najčešće se odnosi na sklapanje sakramenta ženidbe, o kojemu će biti riječi nešto kasnije.

1.3.1. *Općenito o pravnim činima*

Kako bismo razumjeli nasilničke čine i njihovu refleksiju na pravne čine, prvo ćemo ukratko izložiti o pravnim činima pod kanonsko-pravnim vidom. Pod pojmom pravnog čina⁶⁰ podrazumijevamo „slobodni i voljni čin mjerodavne osobe koja djeluje sukladno nekom pravnom poretku.“⁶¹ Uz pravni čin se veže i pojam pravno djelo koje podrazumijeva samo ono

---

⁵⁶ Kada govorimo o kanonskom pravu, tada podrazumijevamo cjelokupnost zakona i pozitivnih odredaba, danih od zakonite vlasti, koji uređuju ukršćavanje međusubjektivnih odnosa u životu crkvene zajednice i koji na taj način konstituiraju institucije čija ukupnost daje kanonsko uređenje. Usp. Nikola ŠKALABRIN, Studij kanonskoga prava na Visokoj bogoslovnoj školi od 1806. godine do danas, u: *Pravni vjesnik*, 13 (1997.) 3-4, 127-150.

⁵⁷ *Codex Iuris Canonici*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: AAS, 75 (1983.) II, 1-317; hrvatski prijevod: *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: ZKP-1983.).

⁵⁸ Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, Zagreb, 2004., 127.

⁵⁹ *Isto*, 127-129.

⁶⁰ Pravni čin u građanskom zakonodavstvu nazivamo pravnim poslom.

⁶¹ Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskog prava*, Makarska, 1997., 225.

„djelo kojemu zakon kao takvom priznaje pravne učinke, jer je pravno djelo prirodno i neophodno pravnom poretku.“⁶²

Sam Zakonik kanonskoga prava ne definira pojam pravnog čina. Ipak, možemo navesti da je pravni čin svjesni, slobodni i voljni čin pravno sposobne osobe kojemu zakon priznaje određene pravne učinke (ugovor, donacija, oporuka, odluka imenovanja itd.).⁶³ U tome kontekstu, zakonodavstvo Katoličke Crkve ne samo da dopušta, već zahtjeva slobodu fizičkih i pravnih osoba, da bi neovisno i odgovorno preuzeli vlastitu ulogu u Crkvi i svijetu. Budući da svojim slobodnim i dopuštenim djelovanjem imaju pravo postavljati pravne čine koji sukladno tomu imaju i određene pravne učinke ili posljedice, koji su u skladu s određenim zakonom, također predviđaju zakone koji određuju je li određeni čin dopušten ili nedopušten, valjani ili nevaljani ovisno jesu li određeni preduvjeti, pretpostavke i okolnosti ostvareni ili neostvareni.⁶⁴

Zakonik, naime ne nabroja sve moguće okolnosti koje bi mogle utjecati na djelovanje pravnog subjekta, niti o svim uvjetima koji bi određeni čin učinili ispravnim i valjanim. Veći fokus je stavljen na određene okolnosti i privolu samog pravnog čina.⁶⁵

Da bi pravni čin bio valjan, njega treba učiniti pravno sposobna osoba, te mora imati sve bitne dijelove i oblike koji uvjetuju valjanost čina. Također bi valjalo spomenuti, kako valjan čin može biti dopušten i nedopušten.⁶⁶ Da bi valjan čin bio nedopušten ili nezakonit⁶⁷, on mora biti u suprotnosti s pravnim i moralnim odredbama. Drugim riječima, da je dopušten, bio bi sukladan s odredbama koje zakonodavac određuje.

Uvjeti koje pravni čin mora zadovoljiti kako bi bio smatran valjanim zahtjeva dakle sljedeće:

a) Sposobnost osobe (*persona habili*)

Osoba koja postavlja pravni čin treba biti slobodna, svjesna i odgovorna. Budući da kao takva utječe na valjanost samog pravnog čina, valja voditi računa o sposobnosti same osobe. Naime, neku osobu se može smatrati nesposobnom po naravnom pravu (*ex iure naturali*) i po pozitivnom pravu (da ju sam zakon čini nesposobnom). U slučaju *ex iure naturali*, čini takve

---

⁶² *Isto*, 225.

⁶³ Usp. *Isto*, 226. Sam pravni čin može biti jednostrani (oporuka), dvostrani (ugovor dviju osoba) i višestrani (više jednakopravnih osoba).

⁶⁴ Usp. *Isto*.

⁶⁵ *Isto*, 227.

⁶⁶ Usp. *Isto*.

⁶⁷ Nezakonit čin iako je nedopušten, on proizvodi određen učinak, međutim nije u skladu s odredbama.

osobe su nepostojeći, a u drugom slučaju se čini smatraju neučinkovitima, nevaljanima ili ništavima. U kontekstu crkvenog zakonodavstva, osoba mora imati „opću crkvenu pravnu sposobnost djelovanja te posebnu pravnu sposobnost (nesposobnost) djelovanja što je predviđeno općim zakonima.“⁶⁸ Naravna i pravna sposobnost su bitan kriterij da netko može valjano sklopiti ženidbu. Stoga, Zakonik kanonskog prava predviđa tri oblika naravne nesposobnosti psihološkoga reda, koje ne dopuštaju sklapanje valjane ženidbe: nedovoljna sposobnost služiti se razumom, teški manjak prosuđivanja te psihički nedostaci koji priječe preuzimanje bitnih ženidbenih obveza (usp. kan. 1095, br. 1-3).⁶⁹

b) Bitni dijelovi (*actum ipsum essentialiter constituunt*)

Svaki pravni čin ima svoje vlastitosti ili elemente, koji bi bez istih bio ništav, nevaljan, neučinkovit i nepostojeći. Stoga, opći bitni element⁷⁰ jest *volja* koja se mora očitovati. Ukoliko nedostaje takav konstitutivni element, sam čin je nevaljan. S druge strane, ako u pravnome činu nedostaje akcidentalni ili nebitni element, tada pravni čin ili djelo nije ništavo.⁷¹ S obzirom da se voljni čin (*actus voluntatis*) manifestira u privoli koja je konstitutivni element, važno je naglasiti kako privola ne samo da je bitni element nego i „tvorni uzročnik“ (*causa efficiens*). Budući da je privola, poput svakog drugog voljnog čina, posljedica djelovanja volje i razuma, sve okolnosti koje bi neposredno utjecale na iste, utjecale bi direktno i na samu privolu. Drugim riječima, ukoliko bi izostali razum ili volja, tada je privola pravno nevaljana i nema svoga pravnog učinka.⁷²

c) Pravni oblik (*sollemnia et requisita*)

Ovdje se ponajprije radi o stvarima koje se nadodaju osobi i konstitutivnim elementima pravnog čina. Pod pojmom pravnog oblika, u kanonskome pravu se odnosi na određen nedostatak⁷³ u kanonskom obliku ili njegovu pomanjkanju⁷⁴. Pod oblikom sklapanja ženidbe se smatra „skup kanonskih propisa koji se odnose na način kako se ženidba mora sklopiti da bi

---

⁶⁸ Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskog prava*, 228.

⁶⁹ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba*, Đakovo, 1995., 183-195.

⁷⁰ Neki konstitutivni elementi su određeni po prirodnom pravu (kod ženidbe je to pristanak ili „*potentia coeundi*“), dok neki po božanskom i kanonskom pravu (kod krštenja voda).

⁷¹ Usp. Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskog prava*, 229.

⁷² Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba*, 180-182.

⁷³ Naime, kanonski oblik postoji, ali nedostaje jedan ili više bitnih elemenata za njegovu valjanost. Usp. Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, *Priručnik za provedbu pastoralne istrage i pripremu parnice proglašenja ništavosti ženidbe*, Zagreb, 2016., 154–155.

⁷⁴ Znači da kanonski oblik nije obdržavan od strane onoga koga odredbe obvezuju na obdržavanje istoga. Usp. *Isto*.

pred Crkvom bila valjana i zakonito priznata.“⁷⁵ U ovome kontekstu privola u redovitim okolnostima mora biti očitovana pred zakonitim vjenčateljem i dvojicom svjedoka a zaručnik koji je vezan za kanonski oblik sklapanja ženidbe može eventualno zatražiti oprost od obdržavanja kanonskog oblika. Drugim riječima, ukoliko privola nije očitovana pred zakonitim vjenčateljem i dvojicom svjedoka, te ukoliko katolik koji je vezan za kanonski oblik, sklapa ženidbu bez oprosta od obdržavanja istog, tada je ženidba ništava.⁷⁶

1.3.2. Nedostaci pravnog čina

Sumirajući prethodno, pravni čin jest onaj ljudski čin koji je učinjen tako da se u njemu ostvaruje unutarnja nakana i slobodan pristanak. Ukoliko je dođe do određene „anomalije“ tada je riječ o manjkavosti samoga čina. U kontekstu ovoga rada, osvrnut ćemo se samo na nekoliko stvarnosti koji ukazuju na manjkavost čina iz čega proizlazi da sam čin zapravo nije niti učinjen, da je ništav ili poništiv sudskom presudom.

Prvi od razloga zbog kojeg čin biva smatran manjkavim jest prisila (*vis*). Prisila je „fizički nasrtaj jačega kome se nemoguće oduprijeti (*maioris rei impetus, qui repellit non potest*).“⁷⁷ Ovdje je riječ o prisili koja dolazi od jačega slobodnog uzroka (ljudske osobe) i čini takvu prisilu na ljudsku volju da osoba učini određeni čin, koji inače bez prisile sama osoba ne bi učinila. Na volju se može utjecati pomoću fizičkih i kemijskih sredstava, stoga takav čin nazivamo fizičkom prisilom, pa je time vodeći razlikujemo od moralne prisile. Dakle, fizička prisila potpuno oduzima slobodu odlučivanja i slobodnog djelovanja. Iz toga proizlazi da odluku i djelovanje učinjene pod prisilom smatramo nevaljanima, jer nisu slobodni ljudski čini. Budući da je čin nevaljan, ne učinjen odnosno nepostojeći, iz njega ne proizlaze niti odgovornost niti obveza.⁷⁸

Druga stvarnost koja utječe na pravni čin i smatra se nevaljalim jest veliki strah (*metus gravis*). Prisilu na volju osobe može se, osim prethodno navedeno fizičkim i kemijskim sredstvima, činiti i moralnim sredstvima. U moralna sredstva ubrajamo nagovaranje, obećanje, prijetnje itd. Strah je „uznemirenost ili uzbuđenost u duši zbog toga, što se volja mora odlučiti na izvršavanje nekoga čina, kojega sama ne bi htjela izvršiti ili pak na podnošenje nekoga zla s

---

⁷⁵ Isto, 154.

⁷⁶ Usp. Isto, 154.

⁷⁷ Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, 230.

⁷⁸ Usp. Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, 230–231. Poseban naglasak valja staviti na izričaj kan. 125, § 1., koji navodi da se osoba nad kojom se vrši prisila nije mogla nikako oduprijeti. Drugim riječima, pretpostavlja se aktivno opiranje osobe, jer nije dovoljno pasivno protivljenje odnosno voljno ne pristajanje.

kojim joj se prijeti ako ne izvrši određen čin.⁷⁹ Ovdje valja razgraničiti da strah jest jedna vrsta prisile, no ona nije bezuvjetna kao što je slučaj kod fizičke prisile. Ona jest uvjetna, te osoba jest slobodna odlučiti za izvršenje čina kojim će izbjeći zlo, ili da izbjegne čin i prihvati zlo. Budući da osoba ostaje slobodna odlučiti, nije svaki čin učinjen pod strahom nevaljan, iako možda taj čin ne bi bio izvršen da osoba nije bila u strahu. Ovdje Zakonik predviđa mogućnost u izuzetnim slučajevima, te ostavlja mogućnost za poništenje pravnog čina sudskom presudom ukoliko oštećena stranka to zatraži ili njezini pravni nasljednici ili po službenoj dužnosti.⁸⁰ U principu se razmatraju slučajevi u kojima je strah nametnut izvana te strah nanesen zbog nepravde i prisile (u slučajevima kod redovničkih zavjeta, glasovanja na crkvenim izborima, kod ženidbe, oslobođenje od neke kazne i sl.). U slučaju velikog straha, poništenje pravnoga čina isključivo se ostvaruje sudskom presudom, nipošto administrativnim odlukom.⁸¹

Samo kratko ćemo spomenuti različite vrste straha, koje također imaju specifičnu „težinu“. Prvo što trebamo odrediti je li riječ o izvanjskom ili unutarnjem strahu. Vanjski dolazi od razumskog drugog bića (čovjeka), a unutarnji od same osobe koja ga trpi (fiksne ideje) ili od vanjskog nerazumnog uzroka (potres, životinje itd.). Po svojoj veličini, strah može biti velik (objektivno veliko zlo) ili malen (kada je zlo u sebi maleno). Velik strah, ipak, u sebi može biti apsolutno ili relativno velik. Apsolutno u ovom slučaju znači da je riječ o zlu kojim se prijeti za svaku osobu velik, dok je relativno velik u ovom slučaju kada je zlo veliko samo za osobu kojoj se prijeti, iako tada zlo može biti u sebi maleno. Također, specifičan je i strah iz poštovanja, jer osoba iz straha da ne uvrijedi poštovanu osobu (npr. roditelje) čini nešto što inače ne bi učinila.⁸²

Posljednja stvarnost iz problematike manjkavosti čina jest zlonamjerna prijevarena (*dolus*). Pod pojmom prijevare smatra se „svaka lukavština, varka ili obmana kako bi se nekoga zavelo, prevarilo, skrila istina ili iznijela stvarnost pod krivim vidom, bilo šutnjom ili govorom ili gestama, da bi se nekoga navelo da nešto određeno učini što ne bi učinio da nije prevaren.“⁸³ U kontekstu pravnoga čina, prijevarena je jedan od temeljnih nedostataka volje, zbog čega je onaj čin koji proizlazi iz nje nevaljan ili poništiv. Iako prijevarena kao takva ne utječe izravno na volju, već na razum, volja djeluje ili ne djeluje zbog zablude do koje je došlo. Bitna zabluda sama po

---

⁷⁹ *Isto*, 231.

⁸⁰ Usp. ZKP-1983, kan. 125, § 2.

⁸¹ Usp. Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, 233.

⁸² Usp. *Isto*, 232.

⁸³ Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba*, 201.

sebi čini čin nevaljanim. Iako u zlonamjernoj prijevari osobi nije oduzeta sloboda odluke i činjenja, njoj se ipak objekt slobodnoga izbora lažno (neistinito) prikazao.⁸⁴

Također, kratko bi valjalo samo spomenuti neznanje i zabludu. Neznanje je manjak znanja koje bi netko morao imati, s obzirom na položaj, dob i sposobnost. Neznanja ima više vrsta (pravno neznanje, neznanje kazne, nesavladivo neznanje, savladivo neznanje, neznanje iz nemara, teško neznanje, lagano neznanje i činjenično neznanje) te ono se može odnositi na vlastite čine ili tuđe čine. Zabluda je međutim, pogrešno znanje, krivo shvaćanje odnosno pogrešna predodžba ili sud. U kontekstu valjanosti samoga čina, propituje se je li zabluda usmjerena na bit (npr. jedan od stranke je smatrao da se u katoličkoj ženidbi može po volji razvest) i nezaobilazni uvjet (npr. oženio se s djevojkom uz uvjet, na kraju je ispalo da je bio u zabludi).⁸⁵

Iz svega do sad spomenutog, jasno je da društvo može i mora djelovati u svrhu zaštite žrtava nasilja. Stupanj civiliziranost jednoga društva se ogleda upravo u odnosu prema onim ranjivima, u koje jasno ubrajamo i žrtve nasilja. Tim ranjivim skupinama društva, kojeg smo dio, treba pružiti zaštitu ne samo kaznenim ili prekršajnim mjerama izrečenim počinitelju, već da u središte stavimo žrtvu koja je potrebna naše pomoći i senzibiliteta.⁸⁶

---

⁸⁴ Usp. Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, 233-234.

⁸⁵ Usp. *Isto*, 234-236.

⁸⁶ Usp. Davor DERENČINOVIĆ, O obiteljskom nasilju. U središte staviti žrtvu, u: *Glas Koncila*, 2017.

2. Ženidba u Katoličkoj Crkvi

Brak i obitelj temelj su svakoga društva. U ovome poglavlju prikazat ćemo kanonsko-pravno uređenje ženidbe u Katoličkoj Crkvi. Kanonsko-pravno uređenje ženidbe i obitelji zauzima posebno mjesto u Zakoniku kanonskoga prava iz 1983. godine, unutar IV. knjige naslovljene *Posvetiteljska služba Crkve*, Dio I., Naslov VII., kann. 1055-1165.⁸⁷

2.1. Ženidba – sakrament i ugovor

Ženidba je savez među krštenima, odnosno zajedništvo muške i ženske osobe, koji međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu dobru supruga te rađanju i odgajanju potomstva. Što se tiče same terminologije, riječ *matrimonium* odnosno ženidba dolazi od latinskih riječi *matris munium* ili *munus* što označava službu majke. Tim se izrazom naglašava posebna briga majke oko rađanja i prvog odgoja djece. Za ženidbu se upotrebljavaju i još neki drugi izrazi kao što su *connubium* ili *nuptiae* dolazi od latinske riječi *cum nubere* što znači pokriti istim velom, a naglašava međusobno upotpunjavanje muškarca i žene koje nalazi ostvarenje u sjedinjenju; *coniugium* dolazi od *cum* i *iungere*, što znači podjarmiti ili podvrgnuti istom jarmu, koji se odnosi na zajedništvo života koji se ženidbom ustanovljuje; *consortium* dolazi od *cum sorte*, a označava odnos prema zajedničkom položaju muškarca i žene u smislu budućnosti o onoga što će ih zadesiti (u dobru i zlu).⁸⁸

Također, kanonsko pravo razlikuje ženidbu u nastanku (*matrimonium in fieri*) i ženidbu kao stanje (*matrimonium in facto esse*).⁸⁹ Drugim riječima, govorimo li o ženidbi *in fieri*, tada mislimo na čin uspostavljanja životne zajednice između muškarca i žene. Sukladno tomu, ženidba *in facto esse* se odnosi na trajno stanje zajedništva muškarca i žene, odnosno, na životnu bračnu zajednicu.

S obzirom da je sakrament ženidbe poseban u tome što ga podjeljuju supružnici, oni također time sklapaju određenu vrstu ugovora koji sadržava odgovarajuće elemente poput svakog pravnog ugovora. Da je riječ o ugovoru, jasno je vidljivo iz kan. 1055, § 1 koji određuje: „ženidbeni savez⁹⁰, kojim muška osoba i ženska osoba međusobno uspostavljaju

---

⁸⁷ Navedeni dio ženidbenog prava Katoličke Crkve naziva se temeljnim ženidbenim pravom. Svakako treba radi cjelovitosti pridodati mu postupovno ženidbeno pravo, koje je smješteno u Knjigu VII., naslova „Postupci“, kann. 1671-1716.

⁸⁸ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba*, 26.

⁸⁹ Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 12-13.

⁹⁰ Usp. Slavko ZEC, *Zaštita od nasilničkih čina u Zakoniku kanonskoga prava*, u: *Riječki teološki časopis*, 16 (2008.) 2, 575. Sklopljeni savez među supružnicima nosi određene kanonske učinke. Uz kanonske učinke, postoje

zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu k dobrom ženidbenih drugova te k rađanju i odgajanju potomstva, Krist Gospodin uzdigao je među krštenima na dostojanstvo sakramenta.“⁹¹ Odmah u slijedećem paragrafu određuje se: „Među krštenima ne može biti valjanoga ženidbenog ugovora koji samim tim ne bi bio sakrament.“⁹² Prilikom samog obreda ženidbe, najvažniji je element privola, a razmjena prstenja kao dara među supružnicima dio je liturgijskog obreda.⁹³

Savez koji sklapaju dvije stranke je u biti određena vrsta ugovora. Svaki ugovor u sebi nosi određene informacije, odredbe i pravila. Valja naglasiti, da crkvena ženidba nije samo pravni ugovor, već mnogo više. Ona je stvarnost društvenog, osobnog, duševnog i sakralnog karaktera.⁹⁴ Da nije riječ o pukom pravnom ugovoru, u prilog ide tvrdnja da je bračna zajednica temeljena na naravnome instinktu ljudskog bića. Drugim riječima, odgovara prirodnome zakonu održavanja i širenja ljudskog roda, te uzajamnog nadopunjavanja muškarca i žene, prema Božjoj zamisli.⁹⁵

2.1.1. Ženidbena privola

Temeljni element sklapanja ženidbe jest ženidbena privola ili pristanak. Taj pristanak koji tvori brak (*causa efficiens*) čin je volje, točnije podudarnih htijenja dviju volja.⁹⁶ Kako bi se dvije volje pokrenule i odlučile za ženidbu i uspostavljanje međusobne bračne zajednice, nužno je da obje osobe poznaju ono u čemu je bit svoga odlučivanja, odnosno ženidbene privole: pravu narav i svrhu ženidbe, dobro i vrijednost braka u sebi, kao i konkretnog braka između dviju određenih osoba, a te elemente volji pruža čovjekova druga duševna moć, njegov razum. Dakle, iz toga proizlazi da je ženidbena privola istodobno čin i volje i razuma. Za razliku od ostalih sakramenata, ovaj sakrament podjeljuju supružnici jedan drugome, a svećenik je kvalificirani svjedok od strane Crkve. Kada govorimo o privoli, ona ponajprije mora biti

---

i građanski učinci na koje se kanonsko pravo ponekad poziva. Važno je naglasiti da kod građanskih učinaka (oni koji ne mijenjaju bit ženidbe, poput miraza, nasljedstva, baština itd.) mjerodavnost je isključivo građanske vlasti obzirom na njihovo pravno uređenje.

⁹¹ ZKP-1983., kan. 1055, § 1.

⁹² ZKP-1983., kan. 1055, § 2.

⁹³ Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 22-25.

⁹⁴ Usp. *Isto*, 14.

⁹⁵ Usp. *Isto*, 18.

⁹⁶ U slavljenju ženidbe, prije davanja i primanja privole, svećenik pita zaručnika i zaručnicu o slobodi, o vjernosti te o prihvaćanju i odgajanju djece, a oni odgovaraju svatko za sebe. Nakon odgovora na ta pitanja, svećenik poziva zaručnika i zaručnicu da izraze privolu. Zaručnik i zaručnica pruže jedan drugome desnu ruku i izražavaju privolu. Zaručnik: „Ja, I., uzimam tebe, I., za svoju suprugu i obećavam ti vjernost u dobru i zlu, u zdravlju i bolesti i da ću te ljubiti i poštivati u sve dane života svoga.“ Zaručnica: „Ja, I., uzimam tebe, I., za svoga supruga i obećavam ti vjernost u dobru i zlu, u zdravlju i bolesti i da ću te ljubiti i poštivati u sve dane života svoga.“ Usp. RIMSKI OBREDNIK, Red slavljenja ženidbe, br. 60-65, Zagreb, 1997.

slobodna. To znači da ne smije biti prisile niti zapreka na temelju naravnog ili crkvenog zakona.⁹⁷

2.1.2. Karakteristike i svojstva ženidbene privole

Ženidbena privola spada u jedan od ključnih elemenata obreda sklapanja ženidbe. Ustanova braka ili ženidbe ima svoj prazvor u Bogu Stvoritelju. Svaka pojedina ženidba nastaje htijenjem dviju osoba, muške i ženske, čije se volje podudaraju, ili koje su sukladne u odluci da između sebe uspostave intimnu zajednicu svega života, koja je po svojoj naravi usmjerena na dobro bračnih drugova i na rađanje i odgoj potomstva. To obostrano htijenje naziva se ženidbena privola ili pristanak. Privola je osobni čin volje, u kojem sudjeluje čovjekova spoznajna moć tako da privola dana od ugovorenih stranaka bude, pod svakim aspektom, slobodna, svjesna i odgovorna. Stoga postoje osnovna svojstva privole koja utječu na njezinu valjanost. Ženidbena privola mora biti osobna, unutrašnja i vanjska, slobodna, promišljena, namjerna, potpuna, uzajamna, istodobna i neopoziva.⁹⁸

Zakonik kanonskog prava u kan. 1056 određuje da su bitna svojstva ženidbe jednost i nerazrješivost koja u „kršćanskoj ženidbi zbog sakramenta zadobivaju posebnu čvrstoću.“⁹⁹ Kada govorimo o pojmu nerazrješivosti ženidbe, tada podrazumijevamo jedan od temeljnih svojstva same ženidbe. Iako se nerazrješivost u suvremenom svijetu veže vrlo često uz negativnu konotaciju, valjalo bi razjasniti što nerazrješivost znači. Naime, nerazrješiva ženidba je pojam koji se javlja uz kanonsko sklopljenu ženidbu¹⁰⁰. Valja naglasiti da kanonska ženidba, budući da je sakrament, nije samo trenutačna stvarnost nego permanentni sakrament. Time on označava trajan znak i izvor milosti.

2.2. Razlozi ništavosti ženidbe zbog nasilja

Jednom sklopljena valjana ženidba u Katoličkoj Crkvi uvijek je valjana. Ipak u stvarnosti ima crkvenih ženidaba koje su, gledano izvana, posve valjano sklopljene, a ipak nisu valjane jer je u trenutku sklapanja ženidbe postojao neki kanonski razlog koji ženidbu čini ništavom: ili je u trenutku sklapanja ženidbe postojala neka ženidbena zapreka, ili ženidbena

---

⁹⁷ Usp. Katekizam Katoličke Crkve, Zagreb, 2016., br. 1625.

⁹⁸ Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 2004.

⁹⁹ ZKP-1983., kan. 1056.

¹⁰⁰ Građanski ili civilni brak ne sadrži svojstvo nerazrješivosti, već trajnosti. Osim što se zahtjeva slobodni pristanak na brak i monogamnost, od supružnika se zahtjeva i trajnost, koja u načelu je nerazrješiva, ipak više ne označava apsolutnu nemogućnost raskida bračnog odnosa za života žene i muža. Vidi: Mira ALINČIĆ – Dubravka HRABAR – Dijana JAKOVAC – LOZIĆ – Aleksandra KORAC, *Obiteljsko pravo*, Zagreb, 2006., 21.

privola nije bila dana u skladu s kanonskim pravom, ili je postojao neki nedostatak, ili nije obdržavan kanonski oblik. Kanonski razlozi ništavosti ženidbe mnogostruki su i zakonodavac ih određuje u važećem Zakoniku kanonskoga prava.

Budućim ženidbenim drugovima preporuča se zaručnički tečaj te se u neposrednoj pripravi predviđa niz koraka utvrđivanja da ništa ne priječi buduće sklapanje ženidbe i njezinu plodonosnost. Međutim i dalje se može primijeti da određeni broj vjernika nakon bračnog kraha traži pomoć u proglašenju ništavnosti crkvene ženidbe smatrajući ili dvojeći o valjanosti sklopljene ženidbe. Možemo se upitati je li razlog tomu možda siromašna upoznatost sa svojstvima kanonske ženidbe ili pak neki drugi razlog.

Premda Zakonik kanonskoga prava ne donosi definiciju nasilja, u svojim odredbama na izravan ili neizravan način štiti ustanovu braka i obitelji što se ogleda u pojedinim kanonskim razlozima ništavosti ženidbe o kojima će u nastavku biti riječi.¹⁰¹

2.2.1. Ženidbena zapreka otmice ili zadržavanja s namjerom sklapanja ženidbe

U prvome poglavlju smo spomenuli kako je otmica kazneno djelo u Republici Hrvatskoj. Osim što je kazneno djelo i u kanonsko-pravnom uređenju, ona je ujedno ženidbena zapreka koja uvelike utječe na samu valjanost ženidbene privole.¹⁰²

Slično kao što u obiteljskom pravu RH postoje propisane bračne smetnje, kanonsko pravo poznaje ženidbene smetnje odnosno zapreke koje se definiraju kao „neka izvanjska okolnost ili neki osobni odnos koji, po božanskom ili ljudskom zakonu, priječe sklapanje ženidbe, tako da eventualno sklapanje ženidbe neće biti samo nedopušteno, nego i nevaljano *ipso iure*“¹⁰³ (kan. 1073).¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Usp. Slavko ZEC, *Zaštita od nasilnih čina u Zakoniku kanonskog prava*, 474.

¹⁰² Prve tragove crkvenih odredbi o otmici pronađeni su u spisima o saboru u Ankiri u Maloj Aziji 314. godine. Od tada, rimski pape, razni partikularni sabori i ekumenski sabori, bavili su se ženidbenom zaprekom otmice žena. Tridentiski sabor (1545.-1563.) donosi odredbu da otmica kao takva čini zapreku za sklapanje ženidbe, bez obzira na već do tada poznate razloge ništavosti ženidbe strah i prisilu. Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 127.

¹⁰³ Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno pastoralni priručnik*, 116.

¹⁰⁴ U kanonskom pravu postoji dvanaest ženidbenih zapreka (ZKP-1983., kann. 1083-1094). Neke od njih su božanskog ustanovljenja a ostale crkvenoga ustanovljenja. Nikakva crkvena vlast nema pravo odriješiti zapreku božanskog ustanovljenja. U ovome slučaju se radi o zapreci krvnog srodstva. Stoga u prvoj skupini razlikujemo ženidbene zapreke koje se odnose na fizičku nesposobnost poput pomanjkanja dobi stranaka i spolne nemoći. Zapreke koje se odnose na pravnu nesposobnost su: prethodna valjana ženidbena veza, različitost vjere, sveti red, javni doživotni zavjet čistoće u redovničkoj ustanovi papinskoga prava. U skupinu zapreke koje se odnose na kažnjivo djelo spadaju: otmica ženske osobe radi sklapanja ženidbe te zločin brakoubojstva. Tu je i skupina zapreka koje se odnose na neki rodbinski odnos poput krvnog srodstva, tazbine, javnog ćudoređa i zakonskog srodstva. Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 97-101.

Zakonodavac u kan. 1089 određuje ženidbenu zapreku otmice i nasilnog zadržavanja na sljedeći način: „Između muške i radi sklapanja ženidbe otete ili barem nasilno zadržavane ženske osobe ne može biti nikakve ženidbe, osim ako poslije ženska osoba odijeljena od otmičara i smještena na sigurno i slobodno mjesto od svoje volje izabere ženidbu.“ Otmica kao zapreka, može nastati u dva oblika. Prvo, otmica u pravome smislu podrazumijeva da je neka osoba „protiv svoje volje ili uz odupiranje, odvedena iz mjesta gdje živi ili gdje se slučajno nađe, na neko drugo mjesto.“¹⁰⁵ Drugi oblik jest da se zadržava osoba, „protiv njezine volje, u mjestu gdje stalno boravi ili u mjestu gdje je slobodno došla, bez mogućnosti da iz njega ode kada i kamo želi.“¹⁰⁶

Također, nije svaka otmica zapreka, već ona koja je izvršena poradi sklapanja ženidbe s tom ženskom osobom. Budući da su slučajevi otmice muške osobe su veoma rijetki, zbog navedenog ih Zakonik kanonskoga prava ne promatra već bi se u eventualnom slučaju moglo raditi o nedostatku ženidbene privole zbog prisile (kan. 1103) o kojem će uskoro biti riječi. Zanimljivo je primijetiti da Zakonik kanona istočnih Crkava zapreku otmice proširuje i na muške osobe koje mogu biti otete radi sklapanja ženidbe (kan. 806).¹⁰⁷

Otmica i nasilno zadržavanje su najčešće povezani, no može se dogoditi da se otmica dogodi bez cilja sklapanja ženidbe, nego iz nekih drugih razloga. No, ukoliko se otmičar u međuvremenu predomisli i odluči sklopiti ženidbu s dotičnom osobom, nasilno je zadržava s ciljem ženidbe, tada zapreka nastaje na temelju nasilnog zadržavanja.¹⁰⁸ Zapreka prestaje, ako je oteta osoba puštena na slobodu.

Važno je napomenuti da je zapreka otmica ili zadržavanja u smislu kan. 1089, zapreka crkvenoga prava te samim time pravno se odnosi samo na katoličku stranku. Posljedično zapreka ne čini nevaljanom ženidbu dviju nekrštenih osoba ili dviju krštenih nekatoličkih osoba budući da nisu podložne crkvenim zakonima (usp. kan. 11).¹⁰⁹

---

¹⁰⁵ Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 127.

¹⁰⁶ *Isto*.

¹⁰⁷ Usp. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: AAS, 82 (1990.) II, 1033-1364; hrvatski prijevod: *Zakonik kanona istočnih Crkava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: ZKIC-1990.).

¹⁰⁸ Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 128.

¹⁰⁹ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba*, 159.

2.2.2. Prisila i veliki strah

Zakonik kanonskoga prava razlikuje pojmove prisila i strah, te navodi sljedeće: „Čin učinjen pod prisilom nanesenom osobi izvana, kojoj se osoba nije mogla oduprijeti, smatra se da nije ni učinjen“ (kan. 125, § 1) a „čin učinjen zbog velikog straha, nepravedno nanesenog, valjan je, osim ako se pravom određuje što drugo; ali se može poništiti sudskom presudom, bilo na zahtjev oštećene stranke...“ (kan. 125, § 2).

Prisila ili fizička sila (*vis phisica*)¹¹⁰ jest svako izvanjsko djelovanje koje netko čini nad onim drugim. Ovdje se podrazumijeva da taj drugi natjera osobu da nešto radi protiv svoje volje¹¹¹; u svrhu iznuđivanja i da se osoba tomu bezuspješno suprotstavlja (*maioris rei impertus qui repelli non potest*).¹¹² Valja naglasiti sljedeće: da bismo govorili o prisili, nužno mora postojati element pokušaja odupiranja, no bezuspješnog. Dakle, prilikom čina kojeg smatramo prisilnim, osoba čini djelo „na van“, no unutarnja volja ne pristaje. Protivljenje i otpor prisili može se izraziti na različite načine kao npr. uvjeravanjem onome tko vrši prisilu da dotičnoj osobi prepusti da sama slobodno odluči hoće li i s kim će sklopiti ženidbu; bijegom od onoga tko vrši prisilu; kaznenom prijavom civilnoj ili crkvenoj vlasti i dr.¹¹³

S druge strane postoji moralna prisila ili strah (*vis moralis*)¹¹⁴ u kojem se podrazumijeva da osoba pristaje izvršiti (voljno) čin koji ne želi, kako bi izbjegla određeno zlo koje joj prijete. Sukladno tomu, osoba iz straha pristaje na određen cilj u svrhu izbjegavanja određenog zla ili pogibelji koja joj prijete.¹¹⁵ Prema kanonskom pravu, da bi ženidba bila nevaljana zbog straha, on mora biti: 1) velik (nastaje kada ozbiljno prijete veliko zlo, npr. smrt, sakaćenje, izgon iz kuće, razbaštinjenje, zatvor, ili je velik samo za osobu koja strah trpi zbog nekih njezinih osobnih svojstava - mladosti, naravi i sl.); 2) nanesen izvana (od neke druge osobe koja svojim slobodnim nastupom prijete nekim zlom, bio to zaručnik, roditelji, rođaci ili druge osobe); te 3) prethodan (strah mora biti stvarni razlog radi kojeg se zastrašena stranka odlučila na ženidbu).

Ženidba sklopljena zbog fizičke prisile nevaljana je „po samom naravnom pravu“ i smatra se kao da nije ni sklopljena, jer joj nedostaje privola. S druge strane ženidba sklopljena

---

¹¹⁰ Usp. Slavko ZEC, Zaštita od nasilničkih čina u Zakoniku kanonskoga prava, 475.

¹¹¹ Kada govorimo o volji u kontekstu privole, pretpostavlja se da je unutrašnja volja u skladu s riječima i znakovima same privole prilikom sklapanja ženidbe, budući da se sama otmica nije smatrala zaprekom.

¹¹² Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 189.

¹¹³ Usp. *Isto*, 189-197.

¹¹⁴ Ženidba sklopljena iz straha je nevaljana samo ukoliko je istodobno prisutno tri elementa: da je strah velik i izvanjski, da je osoba podvrgnuta prijetnji i pogibelji te da je osoba pristala i odabrala brak da bi se oslobodila straha i prijeteće pogibelji.

¹¹⁵ Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 189-194.

zbog straha nevaljana je „po crkvenom pravu koje tako želi zaštititi slobodu supruga u činu od iznimne važnosti i odgovornosti“¹¹⁶.

Premda se ne spominje u Zakoniku, u crkvenoj sudskoj praksi prisutan je kao razlog ništavosti ženidbe u smislu kan. 1103 *strah iz poštovanja*. Riječ je o strahu, koji nastaje u duši djece ili podložnika, da svojim postupkom ne povrijede roditelje, skrbnika, jer ne bi dugo mogli podnositi njihov uvrijeđeni stav i vladanje prema njima. Kako bi strah iz poštovanja učinio ženidbu nevaljanom mora, kao i strah, biti velik, izvanjski i prethodan uz postojanje i drugih okolnosti iz kojih se može zaključiti da je strah zaista velik, kao npr. otac je veoma strog, neumoljiv i nepopustljiv, a djevojka po naravi je povučena, pokorna i nesamostalna.¹¹⁷

Iz prethodno navedenoga, jasno se da iščitati da prisila i strah utječu na samu privolu, na način da osoba na određen način ne pristaje na taj čin slobodno, unutarnje ili izvanjsko.

2.2.3. Nesposobnost za sklapanje ženidbe i manjak unutarnje slobode

Kanonsko pravo razlikuje tri oblika naravne nesposobnosti psihološkog reda koji ne dopuštaju sklapanje ženidbe, a mogu biti u uzročno posljedičnom vezom s nasilnim činima (kan. 1095). Prvi se odnosi na pomanjkanje ili neprimjerenost uporabe razuma. Ono može biti trajno (osobe s psihičkim poteškoćama ili iskrivljenjima koji sprječavaju potreban razvitak osobe) ili privremeno (pretjerana srdžba, hipnoza, pijanstvo, droga, uporaba lijekova i sl.), te kod ovog potonjeg nije bitno je li namjerno izazvano.¹¹⁸ Kada je u pitanju umna bolest, javlja se pitanje, je li ženidba sklopljena u tzv. „svijetlim trenucima“ valjana? Sam Zakonik po tome pitanju ništa ne određuje, međutim u određenim presudama Rimske rote¹¹⁹ donesene su iduće pretpostavke: 1) „*Semel amens, semper amens*, odnosno ako se dokaže da je umna bolest postojala prije sklapanja ženidbe, pretpostavlja se da ona postoji i u činu sklapanja ženidbe; 2) ako se dokaže da se bolest očitovala kasnije, pretpostavlja se da je razum osobe zdrav u činu sklapanja ženidbe, osim ako je prošlo relativno kratko vrijeme; 3) pošto se dokaže ludilo, bilo prethodno ili naknadno s obzirom na sklapanje ženidbe, pretpostavka da je ono postojalo u činu sklapanja ženidbe ima veću trajnost i djelotvornost; 4) u slučajevima oligofrenije (umno

---

¹¹⁶ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno pastoralni priručnik*, 226.

¹¹⁷ Usp. *Isto*, 228-230.

¹¹⁸ Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 184.

¹¹⁹ Rota Romana, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53449> (3. XII. 2021.). Rimska rota redoviti je prizivni sud Svete Stolice, osobito u vezi sa ženidbenim parnicama.

pomanjkanje urođeno ili stečeno u djetinjstvu) i u slučajevima svake umne slabosti koja je progresivna, isključuje se mogućnost postojanja „svijetlih trenutaka“.¹²⁰

Drugi oblik nesposobnosti vezan je uz pomanjkanje ili neprimjerenost prosuđivanja. Ovdje je od iznimne važnosti naglasiti da se radi o teškom manjku prosuđivanja. Dakle, riječ je o dokidanju ispunjenja ženidbenih prava i dužnosti o „uzajamnom predanju i primanju“. Navedeni oblik vezan uz pomanjkanje prosuđivanja, te ga se još povezuje s psihičkom nezrelošću. Zrelost koju se zahtjeva nazivamo još „umjerenost prosuđivanja“. U redovitim situacijama pretpostavlja se da osoba „posjeduje“ umjerenost prosuđivanja što uključuje uporabu razuma, ali jasno je da razum može postajati i s pomanjkanjem umjerenosti prosuđivanja. U takvoj situaciji osoba može imati potpunu spoznaju o samoj ženidbi, međutim istodobno osoba ne može biti u stanju dostatno procijeniti odgovornosti, odnosno prava i dužnosti koje iz čina ženidbe slijede. Posljedično govorimo o osobi koja je na određen način lišena umjerenosti prosuđivanja ili da vrednuje razlog vlastite odluke, stoga joj manjka sloboda izbora. Upravo lišenošću te slobode izbora, osoba ne može dati valjanu privolu iz čega proizlazi da je sama ženidba nužno ništava.¹²¹ Budući da nije lako odrediti koja su to točno bitna i uzajamna ženidbena prava i dužnosti, ipak se treba voditi i shvaćati ih u svjetlu kann. 1055-1057. Ovdje bi još valjalo kratko spomenuti neke od glavnih razloga psihičke nezrelosti. Kao najčešći se javlja psiho-seksualne nepravilnosti koje nisu nužno manifestacija bolesti psihičkog karaktera. Uz navedenu nepravilnost, učestalo se javlja umna zaostalost (nesavršen razvitak mozga) koju ne smijemo pomiješati s bolestima razuma koji ujedno ovise o drugim čimbenicima. Osim navedenih nepravilnosti i zaostalosti, veoma često razlog može biti afektivna nezrelost. Afektivna nezrelost se manifestira kao nesposobnost uspostave i održavanja međuljudskih odnosa. Najčešće se očituje kao pretjerana potreba zaštite, pretjerana ovisnost o majci i ocu, pomanjkanje samostalnosti, ograničenje interesa prema osobi (egocentričnost, narcizam i sl.). Navedene potrebe i pomanjkanja uzrokuju stanja poput nesigurnosti, ravnodušnosti, depresije, nemira, slabe emotivne kontrole, preosjetljivosti, nestalnosti prosudbe i odluke te tomu slično. Upravo ovakva stanja ozbiljno dovode u pitanje sposobnost davanja valjane ženidbene privole.¹²²

U kontekstu kan. 1095, 2° u kojem se kaže da su nesposobni za sklapanje ženidbe „oni koji boluju od teškog manjka prosuđivanja o bitnim ženidbenim pravima i dužnostima koje

---

¹²⁰ Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, 185.

¹²¹ Usp. *Isto*, 186.

¹²² Usp. *Isto*, 188.

treba da se uzajamno predaju i primaju“ treba gledati *manjak unutarnje slobode* za davanje privole. Naime, umjerenost prosuđivanja traži i dostatnu unutarnju slobodu. S obzirom na volju, neophodno je da ženidbena privola proizlazi iz slobodnog izbora osobe, bez psihičke prisile ili nekontroliranih impulsa, tako da ženidbena odluka bude u potpunom posjedu osobe. U odlučivanju za ženidbenu privolu, volja mora biti slobodna i od vanjskih i od unutarnjih čimbenicima koji priječe donošenje autentične osobne odluke. U *ab extrinseco* može biti riječ o tzv. prisili ili strahu, dok u *ab intrinseco* pomanjkanje slobode se događa pritiskom okoline (obitelji, rodbine, prijatelja itd.), nezrelošću ili pak pravnom nesposobnošću nošenja u stresnim situacijama.¹²³ Situacije koji mogu uzrokovati manjak unutarnje slobode su trudnoća prije sklopljene ženidbe, u kojoj se ponekad sama ženidba sklapa jer je došlo do trudnoće, ili pak pritisak u tradicionalnim sredinama gdje okolina direktno ili indirektno utječe i vrši pritisak na sklapanje ženidbe kod „mladića i djevojke“. Za davanje ženidbene privole neophodno je da osoba posjeduje minimalni prostor unutarnje slobode koji joj omogućuje da se sama odredi i odluči na sklapanje ženidbe, tako da kao ljudska osoba bude doista autor vlastite odluke, imajući na umu važnost ženidbenog ugovora. Pomanjkanje unutarnje slobode i manjak kritičkog prosuđivanja međusobno su povezani, budući da slobodan izbor proizlazi ne samo iz volje, nego i iz kritičkog prosuđivanja činjenica i stvari.

Treći oblik se odnosi na nesposobnost preuzimanja bitnih ženidbenih obveza. Ovdje je riječ o nesposobnosti, no nipošto o jednostavnoj teškoći koja nema pravu pravnu važnost. Kako bismo lakše predočili u čemu je točno riječ, kratko ćemo spomenuti da je prethodni naziv „teška psihička anomalija“ korišten za ovu stvarnost zamijenjen novim terminom. Tako Zakonik donosi: „nesposobni su za sklapanje ženidbene privole oni koji zbog razloga psihičke naravi (prisutnih u činu davanja privole) ne mogu preuzeti bitne ženidbene obveze.“¹²⁴ Kako ne bi došlo do neispravnog i pogrešnog tumačenja navedene odredbe Zakonika, važno je spomenuti sljedeće. Svaki razlog psihičke naravi (patološki ili nepatološki, seksualni ili neseksualni) ako osobu čini nesposobnu, premda zadovoljava uvijete sposobnosti prethodna dvaju oblika (umjerenost prosuđivanja i dostatna uporaba razuma), za preuzimanje bitnih ženidbenih obveza čime nanosi štetu zajednicu bračnog života, posljedično znači i nesposobnost osobe za sklapanje ženidbene veze. Opća podjela psihičkih anomalija klasificira poremećaje u tri skupine: *neuroze* (neuroza strepnje, depresivna neuroza, fobična neuroza, opsesivno-prinudna neuroza, neuroza hipohondrije), *psihoze* (organske psihoze, funkcionalne psihoze, toksične

---

¹²³ Usp. Coram De Lanversin, 10. lipnja 1992., u: RRT Dec. 86, 331-343.

¹²⁴ ZKP-1983., kan. 1095, 3°.

psihoze) i *psihopatije*. Također mogu se ubrojiti i oligofrenija, hipererotizam, homoseksualnost, mazohizam, fetišizam transvestizam i transeksualnost. U kontekstu teme ovoga rada, moramo se voditi idućim obilježjima: nesposobnost, dakle, mora biti *sigurna* (ukoliko postoji dvojba, ženidba ne smije nipošto biti proglašena ništavom), *teška* (u protivnom je „obična“ teškoća), *prethodna* (postoji (i) u trenutku sklapanja) i *trajna* (nepovratna, neprolazna).¹²⁵

U svim navedenim slučajevima, dužnost je sudaca u parnicama proglašenja ništavosti razmotriti sve dokaze, a napose stručna mišljenja sudskih stručnjaka na području psihologije i psihijatrije.

2.2.4. Himbena privola - isključenje dobra supruga

U kontekstu sklapanja ženidbe, himba ili simulacija je vanjsko očitovanje obiju ili jedne osobe da uspostavlja međusobno ženidbu ili ženidbenu zajednicu, a ženidbu, zapravo, ne žele, ili ne žele ženidbu kakva je ona po svojoj naravi, nego to pozitivnim činom volje isključuju (usp. kan. 1101, § 2).

Prethodno smo već vidjeli da je ženidba zajednica svega života muške i ženske osobe, koja je po svojoj naravi usmjerena k dobrom ženidbenih drugova te k rađanju i odgajanju vlastitoga potomstva (usp. kan. 1055). Prema tako definiranoj ženidbi, može se općenito reći da su njezini bitni sastavni dijelovi, zapravo, dobra ženidbe: dobro bračnih drugova, dobro bračne vjernosti i dobro djece. U ovome kontekstu, posebnu pozornost stavljamo na dobro supruga (*bonum coniugum*) koje pretpostavlja uzajamno upotpunjavanje i usavršavanje supruga, njihovo fizičko sjedinjenje, afektivno i duhovno jedinstvo. Dobro supruga mora biti shvaćeno u svojoj punini i cjelini. Naglasak je, također, stavljen na i uzajamnu vjernost s obzirom na jednost i nerazrješivost ženidbe.¹²⁶

Pod pojmom „dobro supruga“ podrazumijevamo stvarnu zajednicu života koja osim zajedništva postelje, stola i stanovanja obuhvaća i cijeli niz međupersonalnih odnosa pomoću kojih ostvaruje „uzajamno upotpunjavanje i usavršavanje supruga, njihovo fizičko sjedinjenje te duhovno i afektivno jedinstvo.“¹²⁷ Na valjanost ženidbe utječe ako kod supružnika postoji namjera ne priznavanja obveze koje brak donosi, želeći npr. supružnika dovesti u podređujući položaj, živjeti u braku bez ljubavi, potpuno otuđeno i dr. Takva ženidba je nevaljana ukoliko

---

¹²⁵ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba*, 188-194.

¹²⁶ Usp. *Isto*, 195.

¹²⁷ Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, *Priručnik za provedbu pastoralne istrage i pripremu parnice proglašenja ništavosti ženidbe*, 141.

se pozitivnim činom volje u trenutku davanja privole ili prije nje ustvrdi da je dobro supruga isključila bilo jedna bilo druga strana ili pak oboje. Ovdje je riječ o himbi, odnosno hinjenju ili simuliranju ženidbene privole. Dakle, u slučajevima, koji i nisu tako rijetki, u vanjskome očitovanju jednog ili oboje zaručnika, ne odgovara unutarnja namjera. Riječima i gestama se očituju kao da žele sklopiti ženidbu, a unutarnjom voljom posve isključuju ženidbenu vezu, ono što ona jest ili neko od njezinih svojstava i bitnih dijelova.¹²⁸ Može se reći da u slučaju himbe, sama ženidbena privola uopće ne postoji ili se ona daje, no za nešto što ženidba po svojoj naravi i u svojoj biti nije. Upravo jedan od bitnih dijelova ženidbe jest dobro bračnih drugova. Kod dobra supruga riječ je o „uzajamnom darivanju i zauzimanju za drugoga, koje je objekt odgovarajućih obveza i dužnosti muža i žene, bračna ljubav, ne samo čista erotska privlačnost, nego i duboki osjećaj koji vodi muža i ženu da se daruju jedno drugome i da budu zauzeti za dobro i sreću drugoga.“¹²⁹ Međutim, ukoliko se netko na to pravo kasnije pozove, da u sebi ta prava i obveze priznaje i prihvaća, ali ih u praksi ne obdržava, tada nema utjecaja na valjanost ženidbe.¹³⁰

Tradicionalno, obiteljsko nasilje je smatrano privatnom stvari uključenih osoba. Taj obrazac se srećom mijenja, jer brak ne može i ne smije biti “alibi“ za nasilje.¹³¹ Možda ne bi bilo loše osvijestiti društvo kako se svaki slučaj razlikuje međusobno, stoga je potrebno više pažnje i opreza posvetiti svakome od njih. Je li stvarno teže slučajeve poput nasilja treba promatrati iz perspektive – „bit ću tu u dobru i u zlu“ iako jedan od supružnika nanosi očito zlo drugome? S obzirom da je nasilje u obiteljima, posebno prema ženama u velikom porastu posljednjih godina (u kontekstu da se o tome javno otvorenije govori, nije više tabu tema) od iznimne je važnosti zaštititi dostojanstvo svake osobe. Moguće je u javnom govoru čuti prigovore upućene ženama koje su sklopile crkveni brak a žele pokrenuti postupak proglašenja ženidbe ništavom navodeći kao razlog upravo nasilje od strane supružnika bilo u smislu prethodno analiziranog kan. 1095 (nesposobnost za sklapanje ženidbe) ili pak u smislu kan. 1101, § 2 (isključenja dobra supruga).

---

¹²⁸ Usp. ZKP-1983., kan. 1101, § 2: „Ali, ako jedna stranka ili obje pozitivnim činom volje isključi samu ženidbu ili neki bitni sastavni dio ili neko bitno svojstvo ženidbe, nevaljano sklapa ženidbu.“

¹²⁹ Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 175-176.

¹³⁰ Usp. Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, *Priručnik za provedbu pastoralne istrage i pripremu parnice proglašenja ništavosti ženidbe*, 141-145.

¹³¹ Usp. Davor DERENČINOVIĆ, O obiteljskom nasilju. U središte staviti žrtvu, u: *Glas Koncila*, 2017.

2.2.5. Zlonamjerna prijevarena

Zlonamjerna prijevarena (*dolus*) u pravnoj terminologiji ima specifično značenje. To je svjesna i hotimična lukavština, prepredenost, makinacija uporabljena da se drugoga obmane, zavara, zavede u zabludu, kako bi se od njega nešto iznudilo, ili da on učini nešto što inače ne bi učinio, bilo da se time hoće okoristiti onaj tko prijevaru vrši, bilo da se nanese šteta onomu tko je prevaren. Prijevarenu se može izvršiti na različite načine, npr. prikrivajući istinu, iznoseći neistinu, te vještima radnjama i varkama koje stvaraju privid da postoji nešto čega zapravo, nema, ili da nema nečega što stvarno postoji.

Zakonik kanonskoga prava gleda na djelovanje ili utjecaj prijevare na valjanost pravnih čina općenito određujući: „Čin učinjen zbog [...] zlonamjerne prijevare valjan je, osim ako se pravom određuje što drugo; ali se može poništiti sudskom presudom, bilo na zahtjev oštećene stranke ili njezinih pravnih nasljednika bilo po službenoj dužnosti“ (kan. 125, § 2). Iz navedenoga slijedi da je i prijevarena, kao i strah, vrsta nasilnog ponašanja.¹³²

Ženidbu ne čini nevaljanom svaka zlonamjerna prijevarena. Naime, u smislu kan. 1098 ženidba je nevaljana ako je netko sklapa zato što je prijevarenom zaveden u zabludu, odnosno ako ženidbu ne bi sklopio da nije bio prevaren. Dalje, prijevarena treba biti izvršena upravo s ciljem da se dobije nečija ženidbena privola, tako da nema utjecaja na valjanost ženidbe ako je prijevarena izvršena s nekim drugim ciljem.

Prijevarena se mora ticati neke osobine druge stranke, tj. one s kojom bi osoba koja je prijevarenom zavedena trebala sklopiti ženidbu. Navedena prijevarena može biti pozitivna u smislu da netko simulira posjedovanje osobine na kojoj druga stranka insistira, a koje nema (npr. da je moralna osoba, nekažnjavana i dr.); također može biti negativna u smislu da određena osoba svjesno i hotimično prikriva osobinu npr. svoju neplodnost, neku tešku bolest, ovisnost o drogi, prethodni život odan kriminalu, teške prethodne kazne i sl. Osobina o kojoj postoji prijevarena mora biti takve naravi da može činiti vrlo teškim provođenje zajedničkoga života u braku. Takva osobina koja se prijevarenom prikriva mora postojati u trenutku sklapanja ženidbe, a ne da se pojavi istom kasnije, i da počne otežavati zajednicu ženidbenoga života.

Prijevarena ipak ne utječe izravno na volju, nego na razum, uvlačeći ga u zabludu. Zakonskom odredbom bilo kada se općenito radi o pravnim činima ili specifično o ženidbi,

---

¹³² Usp. Slavko ZEC, *Zaštita od nasilnih čina u Zakoniku kanonskog prava*, 469.

„crkveni zakonodavac želi zaštititi osobe koje trebaju pravno djelovati da to čine svjesno, razumno, voljno i slobodno“¹³³.

Već smo istaknuli da su brak i obitelj temelj svakog društva. Stoga treba, koliko je moguće, raditi na tome da naše obitelji i društvo budu izgrađeni na zdravim temeljima. Kao što smo već ranije spomenuli, obitelj i brak nipošto ne smiju biti alibi za nasilno ponašanje i izživljavanje. S obzirom da smo prikazali što ženidba jest te neke od mogućih razloga po kojima nasilje može biti indikator ništavosti ženidbe, preostaje nam još prikazati konkretna pravna i pastoralno djelatna sredstva Katoličke Crkve u svrhu zaštite žrtava nasilja.

---

¹³³ *Isto*, 470.

3. Pravno-pastoralna sredstva zaštite od nasilja

Nasilje je zlodjelo koje nije problem samo ženidbenih drugova, već i njihovih obitelji. Ono narušava odnose, ali donosi i ugrozu koja narušava dostojanstvo, zdravlje i život same osobe. S obzirom da nasilje kao takvo je kažnjivo djelo, ono ne zadire u samu bit ženidbe. Sukladno tomu, reguliranje zaštite je isključivo pridržano svjetovnim učincima, što sa sobom nosi i mjerodavnost građanske vlasti.¹³⁴ Iako se Zakonik kanonskog prava ne dotiče direktno teme nasilja, on donosi odredbe koje izravno ili neizravno služe u osobitoj zaštiti obitelji i vjernika.¹³⁵ Na temelju takovih odredaba, možemo govoriti o tzv. moralno-pravnoj sigurnosti koju kanonsko pravo pruža. Pored odredaba koje u svojoj svrsi nose brigu oko posljedica nasilnih čina, kanonsko pravo prvotno želi preventivno djelovati¹³⁶ kako do nasilnog djelovanja ne bi niti došlo. Time se nastoji očuvati svetost same ženidbe.

Kod preventivnog djelovanja Katolička Crkva doprinosi ponajprije pripremama za brak, uvodeći zaručnike u pojam samog katoličkog braka, svih prava i dužnosti kao takvih, bez sumnje da je nasilje, gledano općenito, u velikom porastu, stoga je taj aktualni problem nešto čime se društvo i Crkva trebaju više, ozbiljnije i urgentnije pozabaviti. Nasilje u braku i u obitelji je zasigurno jedan od suvremenih pastoralno teoloških izazova na kojeg bi valjalo usmjeriti veliku pozornost. Osim teološko pastoralne strane, problematiku treba promotriti i sa moralne, sociološke i kanonsko-pravne strane. Iako se na prvu može učiniti da Crkva kao institucija prepušta žrtve nasilja na milost ili nemilost u rukama nasilnika, valja reći da je to pogrešno. Prilog u tome ide činjenica da kanonsko pravo donosi odredbe koje bilo izravno ili neizravno štite ustanovu braka i obitelji. Osim prethodno navedene moralne dimenzije, nasilje je podvrgnuto i pravnom sankcioniranju. Kaznene mjere¹³⁷ koje Zakonik kanonskoga prava uređuje imaju u sebi dvije svrhe: prva se odnosi na popravak prekršitelja odnosno nasilnika, dok druga na okajanje kažnjiva djela.¹³⁸ Svakako da pri tome kaznene odredbe naglašavaju

---

¹³⁴ Usp. Slavko ZEC, Zaštita od nasilničkih čina u Zakoniku kanonskoga prava, 475.

¹³⁵ Usp. Josip ŠALKOVIĆ, *Odredbe kanonskoga prava o zaštiti od nasilja u obitelji*, 161.

¹³⁶ Odredbe kojima se pomoću pastoralne brige i pripreve za kanonski brak upućuje i pomaže budućim supružnicima.

¹³⁷ U kanonskom kaznenom pravu razlikuju se popravne kazne (*poene medicinales*) i okajničke kazne (*poene expiatoriae*). Među popravne kazne ubrajaju se izopćenje, zabrana bogoslužja i obustava (usp. kann. 1331-1336). Okajničke kaznene mjere raspoređene su u četiri skupine: 1. naredbe (npr. boravljenja na određenom mjestu ili području, novčana globa...); 2. zabrane (npr. boravljenja na određenom mjestu ili području, obavljanja svih ili nekih službi, zadaća, zaduženja ili funkcija, ili samo nekih djela koja spadaju na službu ili zaduženje...); 3. oduzeća (npr. svih ili nekih službi, zadaća, zaduženja ili funkcija, ili samo nekih djela koja spadaju na službe ili zadaće; crkvene naknade...); 4. otpust iz kleričkog staleža (usp. kan. 1336).

¹³⁸ Usp. Slavko ZEC, Zaštita od nasilničkih čina u Zakoniku kanonskoga prava, 477.

nužnost uklanjanja sablazni i ponovne uspostave pravednosti u zajednici kao i nadoknadu štete kao konkretno očitovanje popravka počinitelja kažnjivog djela.

Nasilna djela poput otmice, ubojstva, ranjavanja i sakaćenja su kažnjiva osim kanonskim kaznenim mjerama i kaznenim zakonom pojedine države.¹³⁹ Kanonsko pravo uzima u obzir izrečene kazne od strane državnih sudova, budući da ne raspolaže istim mehanizmima kažnjavanja.

3.1. Pravna zaštita od nasilja

Promatrajući ženidbu u kanonskom pravu možemo ju podijeliti u dvije faze ili razdoblja: *matrimonium in fieri* i *matrimonium in facto esse*. Sukladno razdoblju u kojem se promatra ženidba, odredbe propisuju i zaštitu od nasilnih čina i mogućeg nasilja. Nije nužno, no u razdoblju *matrimonium in facto esse* nasilje se javlja češće nego li prije samog sklapanja ženidbe. Sukladno tomu, crkveni zakonodavac predviđa trostruku mjeru zaštite:

- a) parnice za proglašenje ništavosti ženidbe (kann. 1671-1691);
- b) trajna ili privremena rastava uz trajanje ženidbene veze (kann. 1152-1153, 1692-1696);
- c) kazneni postupak (kann. 1717-1731).

3.1.1. Parnice za proglašenje ništavosti ženidbe

Ukoliko se pitamo na koji način kanonsko pravo ide u susret rastavljenim ili razvedenim vjernicima koji dvoje o valjanosti svoje ženidbe ili su uvjereni u njezinu ništavost, odgovor nalazimo u pravnom institutu: parnici za proglašenje ništavosti ženidbe (usp. kann. 1671-1691). Parnicama za proglašenje ništavosti ženidbe Crkva je uvijek posvećivala posebnu brigu, ne samo zbog njihove naravi te moralnih, socijalnih i pravnih posljedica koje iz njih proizlaze, nego i zbog toga što te parnice sačinjavaju najveći dio suđenja u crkvenim sudovima.

Zakonik kanonskoga prava vjernicima omogućuje pravo da od mjerodavnog crkvenog suda mogu zahtijevati proglašenje nevaljanosti njihove ženidbe. Zakonodavac u kan. 221 ovo pravo vjernika određuje na sljedeći način: „ § 1. Vjernicima pripada da prava koja u Crkvi imaju zakonito zahtijevaju i prema pravnoj odredbi štite na mjerodavnom crkvenom sudu. § 2. Vjernici imaju također pravo, ako ih mjerodavna vlast pozove na sud, da im se sudi prema

---

¹³⁹ Usp. *Isto*, 478.

pravnim propisima, koji treba da se primjenjuju pravično.“ Jasno, uz prava se vežu i određene obaveze. Stoga, osoba koja pokreće parnicu proglašenja ženidbe ništavom, ima potpuno pravo i dužnost pokrenuti tužbu unutar koje će jasno navesti i priložiti razloge zbog kojih smatra ženidbu nevaljanom. Naravno, treba naznačiti i po kojem pravu se poziva i koje dokaze može priložiti u tu svrhu.¹⁴⁰

Crkva nad ženidbom katolika, makar samo jedna stranka bila katolička, ima vlastitu i isključivu mjerodavnost. Shodno navedenom ženidbene parnice krštenih po vlastitom pravu pripadaju crkvenome sudu (kan. 1671, § 1). Pripadnicima Katoličke Crkve je osigurano da svoja prava mogu „zakonito zahtijevati i prema pravnoj odredbi štiti na mjerodavnom crkvenom sudu. Tako i ona prava za koja smatraju da su im povrijeđena bilo kojim oblikom nasilnog čina.“¹⁴¹ Time se garantira pravo na zaštitu sudskim i upravnim putem, s time da se parnice proglašenja ženidbe ništavom uvijek vode sudskim putem bilo redovitim sudskim postupkom, kraćim postupkom pred biskupom¹⁴² ili postupkom na temelju isprave.

Štoviše Zakonik kanonskoga prava određuje da svaka osoba, bila ona krštena ili nekrštena, posjeduje u Crkvi sposobnost nastupanja kao tužitelj i to: sama osobno (ako je sposobna) ili uz posredovanje druge osobe (ako joj njezino stanje to ne dopušta) poput staratelja ili skrbnika.¹⁴³ Pravo nastupanja na sudu (*ius agendi in iudicio*) je fakultativno pravo koje se može vršiti ili ne mora. Ovdje treba napomenuti kako za tuženu stranku ipak postoji obveza da mora odgovarati (*respondere debet*) ukoliko zaprimi poziv od mjerodavnog suca.¹⁴⁴ Iz tog razloga valjalo bi samo ukratko objasniti temeljnu razliku u dvjema stvarnostima u kontekstu sposobnosti nastupanja. Tako razlikujemo pravnu sposobnost (*capacitas iuridica*) koja označava sposobnost biti subjekt prava i pravnih obveza te djelatnu sposobnost (*capacitas agendi*) koja označava sposobnost pokretanja pravnih čina, u što ubrajamo i postupničku sposobnost. Kod pobijanja valjanosti ženidbe, supružnicima je pridržano pravo pobijanja

---

¹⁴⁰ Usp. Slavko ZEC, Parnice za proglašenje ništavnosti ženidbe na crkvenom ženidbenom sudu: načela i postupak, u: *Riječki teološki časopis*, 16 (2008.) 1, 237–254.

¹⁴¹ Slavko ZEC, *Zaštita od nasilnih čina u Zakoniku kanonskog prava*, 479.

¹⁴² Usp. PAPA FRANJO, *Način postupanja*, čl. 14, 1° navodi određene okolnosti i činjenice za brzi postupak, no ovdje nipošto nije riječ o novim kanonskim razlozima: “ono pomanjkanje vjere koje može proizvesti hinjenu privolu ili zabludu koja određuje volju, kratkoća bračnog suživota, pobačaj učinjen radi sprječavanja rađanja potomstva, tvrdokorno ustrajavanje u izvanbračnoj vezi u vrijeme ili neposredno nakon vjenčanja, zlonamjerno zatajivanje neplodnosti ili teške zarazne bolesti ili djece rođene iz prethodne veze ili zatvorske kazne, razlog sklapanja ženidbe koji je potpuno stran bračnome životu ili ženidba sklopljena zbog nepredviđene trudnoće, fizičko nasilje radi iznude privole, manjak uporabe razuma dokazan medicinskom dokumentacijom, itd“.

¹⁴³ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Postupci*, Đakovo, 2000., 98. Novost koju nam određuje kan.1476 sastoji se u tome da postupnička prava pripadaju i nekrštenima i krštenima pripadnicima nekatoličkim crkvama ili zajednicama, otpadnicima ili izopćenicima dakle mogu nastupati na crkvenom sudu kao tužitelji.

¹⁴⁴ Usp. *Isto*, 98.

valjanosti njihove ženidbe, a u određenim slučajevima i promicatelju pravde, kao onome koji brine za javno dobro u Crkvi (kan. 1674).

Promotrimo li sustavno, razlozi ništavosti ženidbe na temelju kojih se može pokrenuti parnica za proglašenje ništavosti ženidbe su podijeljene u tri temeljne kategorije koje se odnose na: osobnu sposobnost stranaka (zapreke), ženidbenu privolu i kanonski oblik.¹⁴⁵ Iznimno je važno da osoba koja pokreće parnicu proglašenja ništavosti ženidbe uvidi postoji li u njegovom konkretnom bračnom krahu pravni temelj za pokretanje parnice o ništavosti ženidbe kao i da postoje dostatni dokazi koji će se na sudu izvoditi ili predočiti. Reformom pape Franje stavljen je naglasak na savjetodavnom razgovoru prije pokretanja postupka tj. pastoralnoj ili predprocesnoj istrazi u kojoj bi se vjerniku služeći se različitim razinama savjetovanja¹⁴⁶ pastoralno očitovala blizina, ali i pomoć rješavanju njegove osobne situacije prije samog pokretanja postupka.

3.1.2. Parnice rastave ženidbenih drugova

Ženidba je, kao što je prethodno navedeno, neraskidiva doživotna veza. Ona je sakrament koji se ne može rastaviti. Stoga, ukoliko u supružnika ne bi bilo nade za poboljšanjem odnosa u bračnom životu, crkveni zakonodavac predviđa određene smjernice. Jedna od njih je zakonita rastava uz trajanje ženidbene veze. O čemu je točno riječ?

Rastava kao takva je pojam kojega se izbjegava rabiti u kontekstu sakramenta ženidbe. Jasno je da prilikom sklapanja civilnoga braka, razvod je sasvim uobičajen pojam. Međutim, u kontekstu kanonske ženidbe, nastaje pomalo zbunjujuća situacija u kojoj nije jasno što sama rastava podrazumijeva.

Manje je poznata činjenica da unutar Katoličke Crkve nije dopušteno da bračni drugovi odluče sami „na svoju ruku“ prekinuti zajednički život. Kako je već prethodno spomenuto, svako pravo nosi sa sobom i određenu dužnost. Odatle proizlazi sljedeće: supružnici imaju pravo i dužnost da provode i čuvaju zajedništvo bračnoga (ženidbenog) života, osim ako ih u tome ne ispričava zakoniti razlog.¹⁴⁷

---

¹⁴⁵ Usp. Međubiskupijski sudovi u Zagrebu, *Kada je ženidba nevaljana?*, u: <https://mszg.hr/parnice-o-nistavnosti-zenidbe/kada-je-zenidba-nevaljana/> (1. III. 2022.).

¹⁴⁶ O razinama savjetovanja vidi više: Lucija BOLJAT - Josip ŠALKOVIĆ, *Priručnik za provedbu pastoralne istrage i pripremu parnice proglašenja ništavosti ženidbe*, 33-38.

¹⁴⁷ Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 344: „pod zakoniti razlog se najčešće ubraja privremena odijeljenost od supružnika, kada je u pitanju ne mogućnost ostvarivanja potpunog zajedništva (stan, stol i postelja) radi posla, liječenja, služenja vojne obveze itd. ovdje je naglasak na privremenu odijeljenost.“

Jedno od svojstva ženidbe jest to da je ona nerazrješiva, kako onda možemo govoriti o rastavi? Katolička Crkva, iako brani doživotni savez ženidbe, nikako ne može zatvoriti oči pred slučajevima u kojima brak ne uspijeva, odnosno u kojima se bračna zajednica na određeni način raspada. Normalno je da bračni drugovi žive skupa i da dijele zajedništvo stana, stola i postelje, ali riječ je o samo integrativnim elementima ženidbene zajednice, nikako konstitutivnim. Ukoliko bračna zajednica nije održiva i ne nazire se nikakva nada za popravkom situacije, tada Katolička Crkva ne prisiljava i ne inzistira na održavanju zajednice koja nema budućnost. U tome slučaju, crkveni zakonodavac predviđa takozvani pravni institut rastave od stanovanja¹⁴⁸, stola¹⁴⁹ i postelje¹⁵⁰ (*separatio quoad torum, mensam et habitationem*).¹⁵¹

Najčešće do rastave vode slučajevi nevjernosti jednog od supružnika ili pak ako jedan od supružnika dovodi onoga drugog (i djecu) u tešku duševnu ili tjelesnu pogibelj.¹⁵² Samo neki od konkretnih primjera koji opravdavaju privremenu rastavu, zatim posljedično i obustavu bračnih prava i dužnosti su: ako se jedan od ženidbenih drugova upiše u nekatoličku sljedbu, ako nekatolički odgaja djecu, ako provodi sramotan i zločinački život, ako drugu stranku dovodi u veliku pogibelj duše i tijela i tomu slični razlozi.¹⁵³ Razlog za prekid zajedničkoga ženidbenog života predstavlja dakle „svaka teška pogibelj za dušu i spasenje koju jedan bračni drug nanosi drugomu bračnom drugu ili djeci. Tako je pogibelj za dušu i za spasenje ako jedan bračni drug prisiljava drugoga na zločinačko i nečasno djelovanje, npr., na krađe, pljačke, ubojstva, uporabu i prodaju droge; ako bračnoga sudruga prisiljava na korištenje kontracepcijskih sredstava i sprečavanje začeca, na izvršenje pobačaja; ako potpuno onemogućuje bračnomu sudrugu provođenje života koji odgovara njegovoj vjeri i priječi ispunjavanje vjerskih obveza i sl. Teška tjelesna pogibelj bi mogla dolaziti od nepodnošljivih surovih postupaka, zlostavljanja, tučnjave, svađa, mržnje, opijanja i dr. Zajednički život u braku može biti težak zbog neimaštine prouzročene nebrigom jednoga bračnog druga za materijalna dobra i njihovim uništavanjem ili gubitkom, npr. u hazardnim igrama.“¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ Riječ je o prekidu zajedničkog stanovanja pod istim krovom. Naime, zakonodavac u kan. 1151 jasno određuje da ženidbeni drugovi imaju „dužnost i pravo čuvati zajednički ženidbeni život, osim ako ih ispričava zakoniti razlog“. Stoga se ne prepušta slobodnomu dogovoru bračnih drugova hoće li živjeti skupa ili pak neće, jer navedeno ne bi odgovaralo samoj ženidbi.

¹⁴⁹ Odnosi se na prekid zajedničkog stjecanja i trošenja materijalnih dobara.

¹⁵⁰ Riječ je o prekidi bračnih spolnih odnosa, bračne intimite.

¹⁵¹ Usp. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 345.

¹⁵² Usp. *Isto*, 345–351. Zakonodavac u kan. 1153, § 1 određuje: „Ako jedan od ženidbenih drugova dovodi u veliku duševnu ili tjelesnu pogibelj drugoga ženidbenog druga ili djecu ili na drugi način čini preteškim zajednički život, pruža drugom ženidbenom drugu zakoniti razlog da se rastavi prema odluci mjesnog ordinarija i, ako prijeto pogibelj zbog odgode, prema vlastitoj odluci.“

¹⁵³ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno-pastoralni priručnik*, 315.

¹⁵⁴ Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve*, 349.

Naglasak ponajprije treba staviti na to da rastava ne daje mogućnost vjernicima na zakonito sklapanje nove ženidbe u Crkvi. Budući da se potpunom rastavom od stanovanja, stola i postelje ne zadire u samu valjanost ženidbe, ona označava samo prekid zajedničkog bračnog života, bez mogućnosti sklapanja novoga bračnog saveza u Crkvi. Vlast odlučivanja o rastavi unutar Katoličke Crkve pridržana je dijecezanskom biskupu ili pak biva sučevom presudom (vidi: kan. 1692, § 1), čijom odlukom se uklanja obveza bračnih drugova na zajednički život u bračnoj zajednici. Svjesnost o nepostizanju građanskih učinaka presuda donesenih na crkvenom području očituje se u brizi zakonodavca koja se ogleda u mogućnosti dopuštenja bračnim drugovima da se za rastavu braka umjesto crkvenom sudu obrate građanskom sudu (usp. kan. 1692, § 2).

Iz svega navedenoga, valjalo bi kratko sažeti iduće: rastava se u Katoličkoj Crkvi može ishoditi, no radi se o institutu drugačijem od instituta razvoda na građanskom polju. To znači da se osobu neće prisilno držati u odnosu koji nije zdrav i održiv, već naprotiv, da će ju se zaštititi. Ovim činom sakrament ženidbe neće biti razriješen, stoga niti sama ženidba neće biti ništava. Budući da razlozi zbog kojih se rastava traži ne zadiru u samu bit ženidbe ili njezinu valjanost, ona ne može biti proglašena ništavom. Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia* navodi da je ljubav zasigurno puno više od vanjskog pristanka, odnosno forme bračnog ugovora. Isto tako je važna odluka da se u braku preuzimaju određene obveze i da se braku dade vidljiv oblik u društvu. Upravo takva odluka pokazuje ozbiljnost i pretpostavlja nadilaženje nezrelog individualizma i izražava čvrstu odluku pripadanja jedno drugomu. Isto tako upozorava i na nasilje i manipulaciju u braku. Nipošto se ne smije zanemarivati kontinuirane oblike arogancije, zlostavljanja, seksualne perverzije i nasilja. Također, spolnost može postati izvor nasilja i manipulacije. Bračni čin nametnut bračnom drugu nije istinski čin ljubavi.¹⁵⁵ Papa Franjo govori i o „unutarnjem nasilju“. Riječ je o unutarnjoj reakciji ogorčenosti koja je izazvana nečim izvana. Gajiti unutarnju agresivnost u kojoj smo skriveno razdražljivi i neprijateljski raspoloženi ne vodi ničem doli zadavanju boli i otuđenosti.¹⁵⁶

3.1.3. Kazneni postupak

U prijašnjem Zakoniku kanonskog prava iz 1917., vidljiva je bila stroga podjela vjernika prema statusu kojemu su pripadali. Kao posljedica je proizašla da su na području civilnoga

---

¹⁵⁵ Usp. PAPA FRANJO, Apostolska pobudnica *Amoris laetitia*, (19. III. 2016.) Zagreb, 2016., br. 154 (dalje: AL).

¹⁵⁶ Usp. AL, br. 103.

prava postojale „grupacije onih koji su tvrdili kako u pravnom uređenju Crkve ne postoje osobna prava u strogom smislu riječi.“¹⁵⁷ To baš i nije tako, barem ne nakon Drugog vatikanskog koncila, koji stavlja velik naglasak upravo na dostojanstvo i prava vjernika. Kao što je već prethodno naglašeno, pripadnicima Katoličke Crkve je zagarantirano da svoja prava mogu „zakonito zahtijevati i prema pravnoj odredbi štiti na mjerodavnom crkvenom sudu. Tako i ona prava za koja smatraju da su im povrijeđena bilo kojim oblikom nasilnog čina.“¹⁵⁸

Važeći Zakonik kanonskog prava ne daje definiciju kažnjivog djela kao takvog, ipak možemo ponuditi objašnjenje pojma kažnjivog djela na temelju kan. 1321, § 2 koji određuje: „Nitko se ne kažnjava, osim ako je za izvanjski prekršaj zakona ili zapovijedi koji je počinio uvelike odgovoran zbog namjere ili nemara.“ Usporedno prijašnji Zakonik kanonskog prava iz 1917. u kan. 2195, 1° sadržavao je definiciju kažnjivog djela. „Pod nazivom se kažnjivog djela u crkvenom pravu podrazumijeva izvanjski i moralno ubrojiv prekršaj zakona, uz koji je povezana neka kanonska kaznena mjera barem neodređena.“¹⁵⁹ Naglasak je stavljen na kažnjiva djela u kanonskom pravu za koje je predviđena kanonska kaznena mjera. Dakle ovdje se radi o tehničkom pojmu kojeg je odredio zakonodavac te on isključivo vrijedi u kanonskom pravnom uređenju. Da bi određeno djelo bilo uistinu kažnjivo djelo i da bi se za njega mogla primijeniti odgovarajuća kazna, ono mora ispuniti tri uvjeta koja ga čine kažnjivim. Prvo mora se raditi o izvanjskom prekršaju zakona ili zapovijedi (objektivni element), drugo o velikoj moralnoj odgovornosti počinitelja (subjektivni element) i posljednje mora biti predviđena neka kanonska kaznena mjera (zakonski element). Tek kada su obuhvaćena sva tri elementa, tada govorimo o kažnjivom djelu.¹⁶⁰

Kao rezultat potrebe Crkve za sustavnije položenim i jasnijim kaznenim odredbama, papa Franjo je reformirao kanonsko kazneno pravo apostolskom konstitucijom *Pascite gregem Dei* od 23. svibnja 2021., a kojom je proglasio obnovljenu VI. knjigu Zakonika kanonskoga prava pod naslovom *Kaznene mjere u Crkvi*.¹⁶¹ Nove odredbe stupile su na snagu 8. prosinca 2021. godine. Zbog brojnih izazova i problema suvremenoga svijeta, koji su zahvatili i samu Crkvu, nužno je bilo reagirati i donijeti određene izmjene. Reforma za cilj ima veću preciznost

---

¹⁵⁷ Marija DŽINIĆ, Odnos osobnih prava vjernika u Crkvi i temeljnih ljudskih prava, u: *Obnovljeni Život*, 75 (2020.) 2, 165-178.

¹⁵⁸ Slavko ZEC, Zaštita od nasilnih čina u Zakoniku kanonskog prava, 479.

¹⁵⁹ Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 26.

¹⁶⁰ Usp. *Isto*.

¹⁶¹ FRANCISCUS PP., Constitutio apostolica *Pascite gregem Dei* qua liber VI Codicis Iuris Canonici reformatur, u: https://www.vatican.va/content/francesco/la/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20210523_pascite-gregem-dei.html (02. VI. 2022.).

i određenje kaznenih mjera, zaštitu zajednice i nastojanje da se uklone sablazni, da se nadoknadi šteta te da pastirima u Crkvi (odgovornima za zajednicu) pruži učinkovito sredstvo za postizanje mira, reda i pravednosti.¹⁶²

Dio II. knjige VI. *Zakonika* (kann. 1364-1399) iznosi različite pretpostavke kažnjivih djela koja predviđa opći zakon Crkve te određuje kazne za svako kažnjivo djelo. Pod naslovom VI. *Kažnjiva djela protiv ljudskog života, dostojanstva i slobode* (kann. 1397-1398) navedena su određena kažnjiva djela. S obzirom na temu ovoga rada, osvrnut ćemo se samo na kažnjiva djela protiv ljudskog života i slobode u koji se ubraja kažnjivo djelo pobačaja zasebno (kan. 1397, § 2), te kažnjiva djela protiv života i slobode kao što su ubojstvo, otmica, zadržavanje silom ili prijevaram, osakaćenje i teško ranjavanje (kan. 1397, § 1).¹⁶³

Prema kan. 1397, § 1 „Tko počini ubojstvo, ili tko silom ili prijevaram otme ili zadrži ili osakati ili teško rani čovjeka, neka se kazni oduzećima i zabranama o kojima se govori u kan. 1336, §§ 2-4 prema težini kažnjivog djela; ubojstvo pak osoba o kojima je riječ u kan. 1370 neka se kazni kaznama određenim ondje i također u § 3 ovog kanona.“ Odredbom općeg karaktera zakonodavac određuje kažnjivim ponašanjem napade, svjesno počinjene, protiv života i slobode čovjeka, kao što su: ubojstvo, otmica ili zadržavanje silom ili prijevaram, osakaćenje i teško ranjavanje. Za takva se kažnjiva djela primjenjuju srazmjerno prema težini kažnjivog djela, osuđujućom presudom ili odlukom, okajničke kazne predviđene u kan. 1336. Možda ovakva blagost crkvenog zakonodavca začuđuje, međutim treba imati na umu da se radi o kaznenim djelima sankcioniranim na državnom području mjerama i kaznama kojima Crkva ne raspolaže.

Zakonik kanonskog prava, predviđa i pijanstvo kao mogući uzrok kažnjivog djela, tako i nasilnog ponašanja. Pijanstvo, strast ili neki drugi uzročnik poremećaja razuma, ako su hotimice prouzročeni kako bi se učinilo kažnjivo djelo ili radi isprike od njega, ne mogu se uzeti kao olakotne okolnosti da bi se počinitelju ublažila kazna. Iako u samome Zakoniku imamo različite kaznene mjere, učinci navedenih kazni nisu istovjetni onima koje mogu izreći državni sudovi u kaznenoj materiji poput kazne zatvora. Zbog navedenog „kažnjiva djela nasilja (ubojstvo, otmica, sakaćenje, ranjavanje itd.) se redovito kažnjavaju prema građanskim zakonima.“¹⁶⁴

---

¹⁶² Usp. Slavko ZEC, *Reforma kanonskoga kaznenoga prava. Obnova VI. knjige Zakonika kanonskoga prava*, u: *Riječki teološki časopis*, 56 (2021.) 1, 89-116.

¹⁶³ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 177.

¹⁶⁴ Slavko ZEC, *Zaštita od nasilnih čina u Zakoniku kanonskog prava*, 465-482.

Pokretanje kaznenoga postupka zahtjeva prethodnu istragu kojom se utvrđuje objekt, u ovome slučaju „kaznjivo djelo“. Ona se provodi u dvije faze, gdje u prvoj se vrši prethodna istraga (*praevia investigatio*) upravnog karaktera kojom se oprezno i s velikom razboritošću utvrđuje utemeljenost kaznjivog djela osobe koju će se teretiti. Druga faza se provodi kao stvarni i vlastiti postupak upravnoga ili sudskog karaktera. Nakon provedenog postupka sudac donosi odluku odnosno presudu o utvrđenom počinjenju kaznjivog djela te o kazni ili pak donosi oslobađajuću odluku odnosno presudu.¹⁶⁵

3.2. Crkvene ustanove za zaštitu žrtava nasilja

Često se smatra da su žrtve nasilja osuđene same na sebe. Niti krive, niti dužne, označene u društvu kao one koje se tretiralo loše i nedostojanstveno. Što kada žrtva odluči boriti se za vlastiti život, ali i život svoje djece? Zasigurno je preslabo dostupna informacija gdje bi žrtve mogle pronaći barem malu sigurnost i podršku u vrlo teškom razdoblju svoga života. Stoga, jedna od mogućnosti je da se obrate nekoj od Crkvenih ustanova, osposobljenih upravo za takve situacije.

Na temelju provedenog istraživanja službenih internetskih stranica, prikupljeni su i prikazani sljedeći podatci o crkvenim ustanovama osnovanim kao pomoć i utočište žrtvama obiteljskog nasilja, u čemu se očituje nastojanje Katoličke Crkve da pomogne žrtvama nasilja.

3.2.1. Bračno-obiteljska savjetovališta

Na području Hrvatske biskupske konferencije trenutno je devetnaest obiteljskih i bračnih savjetovališta.¹⁶⁶

Caritas Zagrebačke nadbiskupije je organizirao obiteljsko savjetovalište u kojemu žrtve mogu dobiti potrebnu psihološku podršku i pomoć u obliku individualnog tretmana i/ili obiteljskog. Moguće je i uključivanje u osigurani psihosocijalni program osnaživanja. S korisnicima radi stručni tim kojeg sačinjavaju psiholog, socijalni radnik i duhovni asistent.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Postupci*, 309–311.

¹⁶⁶ Vidi: Prilog I.

¹⁶⁷ Usp. MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE, *Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji*, Zagreb, 2021.

Đakovačko-osječka nadbiskupija pruža besplatnu psihološku pomoć i podršku u Savjetovalištu za žrtve obiteljskoga nasilja.¹⁶⁸

Caritas Zadarske nadbiskupije pruža usluge savjetovališta. Ondje je moguće dobiti psihološko savjetovanje pojedinaca, parova i obitelji koje se nađu u životnim poteškoćama poput nasilja u obitelji, konflikata, rastava braka, psihičkih problema, ovisnosti, odgojnih problema roditelja, poteškoća kod djece (emocionalnih, bihevioralnih i obrazovnih i slično). U Savjetovalištu se također provodi psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji.¹⁶⁹

Osim navedenih, bračna i obiteljska savjetovališta postoje u Dubrovačkoj biskupiji (Dubrovnik), u Đakovačko-osječkoj biskupiji (Osijek i Slavonski brod¹⁷⁰) od 2012., u Gospićko-senjskoj biskupiji (Ogulin), Savjetovanje pri Uredu za pastoral braka i obitelji Krčke biskupije (Krk), Obiteljsko savjetovalište u Pazinu i Puli (Porečka i Pulska biskupija), Centar „*Pro vita et familia*“ pri Caritasu u Požeškoj biskupiji (Požega), Obiteljsko savjetovalište Caritasa u Rijeci, Obiteljsko i bračno savjetovalište Uredu za obitelj te Savjetovalište Sv. Ana (Riječka nadbiskupija), Obiteljsko savjetovalište Sisačke biskupije, Obiteljsko savjetovalište te Savjetovalište za obitelj pri samostanu Gospe od Zdravlja u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji (Split), Bračno i obiteljsko savjetovalište pri Uredu za život i obitelj Šibenske biskupije (Šibenik).¹⁷¹

3.2.2. Sigurne kuće i skloništa

Kuću za žrtve obiteljskog nasilja, Caritas Zagrebačke nadbiskupije osigurava žrtvama nasilja. U kući su dostupne usluge izvan vlastite obitelji, u okviru usluga privremenog smještaja¹⁷² djece i odraslih osoba žrtava nasilja. Trenutno je moguće smjestiti 19 osoba, žena

---

¹⁶⁸ Usp. MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE, *Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji*, 2021.

¹⁶⁹ Psihosocijalni tretman se vrši prema programu utvrđenom Pravilnikom o provođenju psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji izvan zdravstvenih ustanova i utvrđenim Standardima, u suradnji s Ministarstvom pravosuđa i Općinskim sudom u Zadru - Prekršajnim odjelom, te psihosocijalni tretman počinitelja kaznenih djela s obilježjem nasilja, također prema pripadajućem Pravilniku i Standardima, u suradnji s Ministarstvom pravosuđa, Općinskim sudom u Zadru - Kaznenim odjelom i Probacijskim uredom Zadar.

¹⁷⁰ Započela s radom 2003. u sklopu projekta Caritasa Đakovačko-osječke nadbiskupije, u: <https://djos.hr/savjetovalista/> (1. III. 2022.).

¹⁷¹ Popis crkvenih bračno-obiteljskih savjetovališta u RH, u: <https://obitelj.hbk.hr/popis-crkvenih-bracno-obiteljskih-savjetovalista-u-rh/> (12. I. 2022.).

¹⁷² Smještaj se može osigurati posredstvom nadležnog centra za socijalnu skrb ili hitne intervencije policije.

i njihove djece. Stručni tim koji pruža podršku i rad korisnicima kuće, čine psiholog, socijalni radnik i terapeut – obiteljski savjetnik.¹⁷³

Caritas Splitsko-makarske nadbiskupije je uspostavilo Sklonište za žene i djecu – žrtve obiteljskog nasilja. Korisnicima se pružaju usluge savjetovanja, psihosocijalne podrške i potrebne informacije. Sklonište je namijenjeno ženama i djeci, koja su žrtve obiteljskog nasilja, te se nalazi na tajnoj adresi. Trenutni kapacitet smještaja jest 7 osoba, žena i njihove djece. Predviđen je kao privremeni smještaj žrtvama nasilja.¹⁷⁴

Caritas Dubrovačke biskupije u suradnji s Dubrovačko-neretvanskom županijom pruža uslugu privremenog smještaja za žrtve nasilja u obitelji prema Zakonu o socijalnoj skrbi. Projektom sigurne kuće „Josipov dom“, nastoji se osigurati da ono postane trajno sklonište za žrtve nasilja, da se uspostavi sustav podrške za žene žrtve nasilja na području Dubrovačko-neretvanske županije, rad na jačanju kapaciteta stručnjaka koji rade sa ženama žrtvama nasilja i žrtava nasilja u obitelji te podizanje svijesti javnosti o pravima žrtava nasilja i nasilja u obitelji i negativnim posljedicama istih u obitelji do kolovoza 2023. godine.¹⁷⁵ Također od 2020. na raspolaganju je sigurna kuća, koja nudi smještaj za žrtve nasilja u obitelji.¹⁷⁶

Caritas Riječke nadbiskupije je organizirao obiteljsko savjetovanište odnosno dom Sv. Ane koji djeluje od 1994., a od 2007. je na zasebnom lokalitetu – u suterenu zgrade Caritasa Riječke nadbiskupije. Dom Sv. Ane pruža usluge psihosocijalne potpore ženama i djeci koji su žrtve obiteljskog nasilja. Smještaj je omogućen do šest mjeseci, izuzetno do godine dana. Osim što je u domu Sv. Ane osigurano stanovanje, prehrana, briga o zdravlju, korisnicima se pomaže na osamostaljivanju. Drugim riječima, korisnicima je pružena psihoterapijska i resocijalizacijska skrb i podrška.¹⁷⁷

---

¹⁷³ Usp. MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE, *Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji*, Zagreb, 2021.

¹⁷⁴ Usp. MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE, *Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji*, Zagreb, 2021.

¹⁷⁵ Vidi: Dubrovačko-neretvanska županija, *Josipov dom – Osiguravanje sustava podrške za žene žrtve nasilja i žrtve nasilja u obitelji*, u: <https://www.edubrovnik.org/josipov-dom/> (15. I. 2022.).

¹⁷⁶ Kuća je započela s radom 2020. godine, te trenutno nudi smještaj za četiri osobe uz osiguranje životnih potreba, te stručnu zdravstvenu skrb, psihosocijalnu pomoć i podršku, duhovnu i vjersku skrb i slično. Više vidi: https://www.dubrovačka-biskupija.hr/portal/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=7825&Itemid=755 (1. III. 2022.)

¹⁷⁷ Više vidi: <http://sv-ana.com/> (15. I. 2022.).

4. Istraživanje o odnosu Katoličke Crkve prema žrtvama nasilja u obitelji

Budući da smo sve češće izloženi informacijama o nesretnim događajima različitih oblika nasilja koji potresaju javnost, često se u medijima može pročitati ili čuti da Katolička Crkva po tome pitanju ništa ne poduzima. Osim prigovora da Crkvu nije briga za žrtve, već za očuvanjem bračne zajednice, često se govori i o tome da Crkva ohrabruje nasilnike time što su mjere protiv nasilja mizerne ili nikakve. Svjedočimo i tome da Katolička Crkva iz dana u dan gubi povjerenje zajednice, što je vrlo zabrinjavajuće. Potaknuta takvim stavovima i konkretnom situacijom u društvu i Crkvi, odlučila sam provesti istraživanje. Cilj ovoga istraživanja je ispitati opću informiranost i stavove ispitanika o odnosu i postupanju Katoličke Crkve prema osobama koje su žrtve nasilja u obitelji. Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2022. godine, a u njega je bila uključena populacija mladih u dobi od osamnaest do trideset godina starosti. Anonimni anketni upitnik se ispunjavao preko Google Forms-a unutar kojeg je primijenjena kvantitativna metoda - *Likertova ljestvica*. Iako Likertova ljestvica obično sadrži neparan broj karakterističnih vrijednosti, pri čemu je srednji odgovor uvijek neutralan, u ovom slučaju je odabrana Likertova ljestvica s parnim brojem mogućih odgovora kako bi se izbjegla tzv. „zamka srednje vrijednosti“. Dakle, u ovome su istraživanju sudionici mogli označiti jednu od idućih mjernih vrijednosti: „u potpunosti se slažem“, „uglavnom se slažem“, „uglavnom se ne slažem“ te „uopće se ne slažem“.

4.1. Hipoteze

Uvažavajući dosadašnja iskustva, saznanja i istraživanja o nasilju te stavovima koji se zauzimaju vezano uz Katoličku Crkvu i njezina postupanja prema osobama koje su iskusile nasilje, postavljene su temeljne hipoteze ovog istraživanja:

1. većina ispitanika će tvrditi da se osobe koje su žrtve nasilja u obitelji treba osloboditi ženidbenog veza;
2. većina ispitanika će tvrditi da Katolička Crkva ne iskazuje dovoljno zanimanje i pomoć žrtvama nasilja u obitelji;
3. većina ispitanika je slabo ili nikako informirana o postupanju Katoličke Crkve prema osobama koje su iskusile nasilje u braku.

4.2. Instrument i postupak

Istraživanje o općoj informiranosti i stavovima mladih o postupanju Katoličke Crkve prema osobama koje su žrtve nasilja u obitelji, provedeno je dobrovoljnim i anonimnim upitnikom. Upitnik je postavljen na mrežnu stranicu za anonimno on-line ispunjavanje *Google Forms*¹⁷⁸, te je sadržavao ukupno šesnaest pitanja od kojih se prva tri odnose na profil sudionika istraživanja: dob, spol i trenutni status. Idućih dvanaest pitanja su formulirana u obliku više različitih tvrdnji, koje se odnose na opću informiranost i osobne stavove ispitanika o postupanju Katoličke Crkve prema osobama koje su žrtve nasilja u obitelji, odnosno, braku. Za svaku od tih tvrdnji ispitanici su mogli izabrati slažu li se u potpunosti ili uglavnom, ili se uglavnom ili uopće se ne slažu s navedenom tvrdnjom prema Likertovoj ljestvici s parnim brojem mogućnosti, u rasponu od jedan do četiri. Posljednje pitanje je formulirano u obliku otvorenog odgovora u kojem ispitanici iznose vlastito mišljenje ili iskustvo o odnosu Katoličke Crkve prema osobama koje žele pokrenuti postupak ništavosti ili se rastati zbog nasilja u obitelji, ali i o informiranosti o zaštiti žrtava, o učestalosti pokretanja postupaka za proglašenjem braka ništavim, o crkvenim i obiteljskim savjetovalištim i skloništim, o pružanju stručne psihološke i medicinske pomoći žrtvama i tome slično sl.

4.2.1. Profil sudionika

Dobna struktura ispitanica i ispitanika prikazuje da se najveći dio ispitanika nalazi u dobi od dvadeset i četiri godine (22,8%), potom od dvadeset i tri godine (13,9%) te dvadeset i pet godina (11,9%). Sudionici ostalih dobih starosti su svaki ispod 10%, te je najmanje sudionika od osamnaest godina (2%) i trideset godina (2%).

Tablica 1. Dobna struktura ispitanika

Dob	Frekvencija	%
18	2	2
19	3	3
20	5	5
21	9	8,9
22	8	7,9

¹⁷⁸ Mrežna stranica na kojoj se nalazi upitnik:
https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScBJFv3OO0f96LqsYRwS9I9vayv-5FN_eDsbBwJQAAHwUHGryQ/viewform (21. V. 2022.).

23	14	13,9
24	23	22,8
25	12	11,9
26	6	5,9
27	5	5
28	5	5
29	7	6,9
30	2	2
Ukupno	101	100

Prema dobivenim podacima u anketi je u odnosu na spol anketiranih sudionika sudjelovalo 19 muškaraca (18, 8%) te 82 žene (81, 2%). Veći broj žena koje su sudjelovale u anketi možemo povezati i s većim odazivom žena općenito kada je tema nasilja u braku u pitanju, s obzirom da se češće nasilje u braku događa nad pripadnicama nježnijeg spola.

Tablica 2. Spol ispitanika

Spol	Frekvencija	%
Muškarac	19	18,8
Žena	82	81,2
Ne želim se izjasniti	0	0
Ukupno	101	100

Prema dobivenim podacima, većina ispitanika je u vezi (44.6%), potom slijede oni koji nisu u vezi (37,6%). Zatim 9,9% ispitanika su crkveno oženjeni/udane, njih 5% živi u izvanbračnoj zajednici i 3% su civilno vjenčani.

Tablica 3. Trenutni status

Trenutni status	Frekvencija	%
Nisam u vezi	38	37,6

U vezi sam	45	44,6
Živim u izvanbračnoj zajednici	5	5
Civilno sam vjenčan/a	3	3
Crkveno sam oženjen/udana	10	9,9
Razveden/a sam	0	0
Ukupno	101	100

4.2.2. Rezultati istraživanja

Istraživanje je pokazalo da se mladi u dobi od 18 do 30 godina slažu s tvrdnjom da je *brak samo ugovor zasnovan na ljubavi*. Čak njih 40,6% se uglavnom slažu s navedenom tvrdnjom. Zatim njih 24,8% se uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom, a 21,8% se uglavnom ne slaže. Tek 12,9% se u potpunosti slažu s tvrdnjom da je brak samo ugovor zasnovan na ljubavi. Iz dobivenih podataka ipak možemo zaključiti da su ispitanici više na strani slaganja s tvrdnjom (53,5%) nego neslaganja (46,6%).

Tablica 4. Brak je samo ugovor zasnovan na ljubavi.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	13	12,9
Uglavnom se slažem	41	40,6
Uglavnom se ne slažem	22	21,8
Uopće se ne slažem	25	24,8

Na tvrdnju da je *sklapanje građanskog braka jednostavnija, sigurnija i bolja opcija od sklapanja crkvene ženidbe* čak njih 34,7% označava da se uopće ne slaže. Nešto manjih 26,7% označava da se u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom. Njih 18,8% se uglavnom slažu s tvrdnjom, dok se njih 19,8% uglavnom ne slažu. U ovoj tvrdnji je situacija suprotna od prethodne. Ispitanici su većinski na strani ne slaganja (54,5%) s tvrdnjom, nego na strani slaganja (45,5%).

Tablica 5. Sklapanje građanskog braka je jednostavnija, sigurnija i bolja opcija od sklapanja crkvene ženidbe.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	27	26,7
Uglavnom se slažem	19	18,8
Uglavnom se ne slažem	20	19,8
Uopće se ne slažem	35	34,7

S tvrdnjom da su *rastava braka i građanski razvod braka jedno te isto*, 43,6% ispitanika se uopće ne slažu. Zatim 20,8% označava da se uglavnom ne slažu s tvrdnjom. U potpunosti se slažu njih 17,8% te se također 17,8% ispitanika uglavnom slaže s tvrdnjom.

Tablica 6. Rastava braka i građanski razvod braka su jedno te isto.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	18	17,8
Uglavnom se slažem	18	17,8
Uglavnom se ne slažem	21	20,8
Uopće se ne slažem	44	43,6

Čak visokih 86,1% ispitanika je označilo da se uopće ne slažu s tvrdnjom da se *pojam nasilja odnosi samo na fizičko nasilje*. Njih 11,9% je označilo da se uglavnom ne slažu, a tek 2% ispitanika izjavljuje da se uglavnom slažu s navedenom tvrdnjom. Onih koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom nema. Ovako visok postotak onih koji se uopće ne slažu ukazuje na porast svijesti i osjetljivosti na nasilje kao fizičke i psihičke manifestacije, što je pozitivno.

Tablica 7. Kada govorimo o nasilju, taj pojam se odnosi samo na fizičko nasilje.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	0	0

Uglavnom se slažem	2	2
Uglavnom se ne slažem	12	11,9
Uopće se ne slažem	87	86,1

Tvrđnju da *brak treba proglašiti ništavim bez obzira događa li se nasilje prije ili nakon sklapanja ženidbe*, čak 39,6% ispitanika navodi da se u potpunosti slažu. S navedenom tvrdnjom se 27,7% ispitanika uglavnom slažu, 17,8% se uglavnom ne slažu dok tek 14,9% se uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom. Nijedan od navedenih iskaza značajno ne odstupa, međutim jasno se može iščitati da je većinski dio ispitanika (67,3%) više nagnije stavu da brak treba proglašiti ništavim bez obzira događa li se nasilje prije ili nakon sklapanja ženidbe, nego onih koji se ne slažu s navedenom tvrdnjom (32,7%).

Tablica 8. Brak treba proglašiti ništavim bez obzira događa li se nasilje prije ili nakon sklapanja ženidbe.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	40	39,6
Uglavnom se slažem	28	27,7
Uglavnom se ne slažem	18	17,8
Uopće se ne slažem	15	14,9

Ispitanici se uglavnom slažu (37,6%) s tvrdnjom da *trenutak sklapanja ženidbe (davanje privole) je ključ na koji se treba fokusirati kada želimo pokrenuti postupak proglašenja ženidbe ništavom na crkvenom sudu*. Zatim slijede oni koji se uglavnom ne slažu s navedenom tvrdnjom, čak njih 24,8%. S tvrdnjom se u potpunosti slažu 20,8% ispitanika, dok 16,8% ispitanika se uopće ne slažu s tvrdnjom.

Tablica 9. Trenutak sklapanja ženidbe (davanje privole) je ključ na koji se treba fokusirati kada želimo pokrenuti postupak proglašenja ženidbe ništavom na crkvenom sudu.

	Frekvencija	%
--	-------------	---

U potpunosti se slažem	21	20,8
Uglavnom se slažem	38	37,6
Uglavnom se ne slažem	25	24,8
Uopće se ne slažem	17	16,8

Visokih 66,3% ispitanika se uopće ne slažu s tvrdnjom da u *razloge zbog kojih se ženidba može proglasiti ništavom ne ubrajamo nasilje*. Zatim, 14,9% ispitanika se uglavnom ne slažu, 13,9% se uglavnom slažu, a tek 5% ispitanika se u potpunosti slažu s tvrdnjom da nasilje ne ubrajamo pod razlog za proglašenje braka ništavim.

Tablica 10. Crkveni brak je sakrament i ugovor, koji se iz određenih razloga može proglasiti ništavim. Međutim, u te razloge ne ubrajamo nasilje.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	5	5
Uglavnom se slažem	14	13,9
Uglavnom se ne slažem	15	14,9
Uopće se ne slažem	67	66,3

Tvrdnju da *supružnika koji je žrtva nasilja u obitelji treba „osloboditi“ ženidbenog veza ubrzanim postupkom*, 66,3% ispitanika u potpunosti podržava, odnosno, označava da se u potpunosti slažu. S navedenom tvrdnjom se 23,8% ispitanika uglavnom slažu, zatim 8,9% se uglavnom ne slažu, a tek 1% ispitanika se uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 11. Supružnika koji je žrtva nasilja u obitelji treba „osloboditi“ ženidbenog veza ubrzanim postupkom.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	67	66,3
Uglavnom se slažem	24	23,8

Uglavnom se ne slažem	9	8,9
Uopće se ne slažem	1	1

Čak 64,4% ispitanika se u potpunosti slaže s tvrdnjom da bi *se osobi koja je proživjela nasilje u prošlom braku, a koja se nalazi u novom civilnome braku, trebalo dopustiti primanje Svete pričesti*. Zatim slijedi 20,8% ispitanika koji se uglavnom slažu s navedenom tvrdnjom. Nešto manje je onih koji se uglavnom s tvrdnjom ne slažu, točnije 5,9% ispitanika i 8,9% ispitanika koji se uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom. Iz rezultata provedenoga istraživanja jasno se očituje da je velika većina, čak visokih 85,2% ispitanika više na strani dopuštanja primanja Svete pričesti osobi koja je doživjela nasilje u prošlom braku, a koja se nalazi u novom civilnome braku, nego onih koji su na strani ne dopuštanja.

Tablica 12. Smatrate li da bi se osobi koja je proživjela nasilje u prošlom braku, a koja se nalazi u novom civilnome braku, trebalo dopustiti primanje svete pričesti.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	65	64,4
Uglavnom se slažem	21	20,8
Uglavnom se ne slažem	6	5,9
Uopće se ne slažem	9	8,9

Tvrdnju da *društvo osuđuje osobe koje se odluče za razvod zbog nasilja u obitelji*, ispitanici su označili relativno raznoliko. Kod ispitanika je najviše prevladala tvrdnja da se uglavnom slažu s tvrdnjom da društvo osuđuje osobe koje se odluče na razvod zbog nasilja u obitelji. Tu tvrdnju je označilo 31,7% ispitanika. Ipak, 30,7% ispitanika tvrdi da se uglavnom ne slažu s navedenom tvrdnjom. Zatim 21,8% ispitanika se uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom, dok s druge strane 15,8% se u potpunosti slaže.

Tablica 13. Društvo osuđuje osobe koje se odluče za razvod zbog nasilja u obitelji.

	Frekvencija	%
--	-------------	---

U potpunosti se slažem	16	15,8
Uglavnom se slažem	32	31,7
Uglavnom se ne slažem	31	30,7
Uopće se ne slažem	22	21,8

S tvrdnjom da *u trenutku kada se nasilje dogodi, obećanje koje mladenci daju privolom bude oskrvnjeno*, velik broj ispitanika pokazuje visok stupanj slaganja. Čak 78,2% ispitanika se s navedenom tvrdnjom u potpunosti slaže. S tvrdnjom se uglavnom slaže 17,8% ispitanika, 0 ih se uglavnom ne slaže, a tek 4% ispitanika se uopće ne slaže.

Tablica 14. U trenutku kada se nasilje dogodi, obećanje koje mladenci daju privolom: *"Ja, N.N., uzimam tebe, N.N., za svog/ju supruga/u i obećavam ti vjernost u dobru i zlu, u zdravlju i bolesti i da ću te ljubiti i poštovati u sve dane života svoga"* biva oskrvnjeno.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	79	78,2
Uglavnom se slažem	18	17,8
Uglavnom se ne slažem	0	0
Uopće se ne slažem	4	4

U posljednjoj tvrdnji ispitanici su odgovorili podjednako, gotovo za svaku od ponuđenih mogućnosti na *Likertovoj ljestvici*. Zabrinjavajuće je da je tek 5% ispitanika navelo da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da *Katolička Crkva pruža određenu zaštitu i brigu za žrtve obiteljskog nasilja*.

Tablica 15. Katolička Crkva pruža određenu zaštitu i brigu za žrtve obiteljskog nasilja.

	Frekvencija	%
U potpunosti se slažem	5	5
Uglavnom se slažem	32	31,7

Uglavnom se ne slažem	32	31,7
Uopće se ne slažem	32	31,7

Po završetku upitnika, sudionici ovoga istraživanja su bili slobodni izraziti vlastite stavove i iskustva povezana s navedenom temom. Budući da je posljednje pitanje u upitniku formulirano u obliku otvorenog odgovora, odnosno deskriptivno, ovdje ćemo kratko izložiti najčešće primjedbe, poticaje i savjete ispitanika. Na pitanje *Ukratko opišite svoj stav o odnosu Katoličke Crkve prema osobama koje žele pokrenuti postupak ništavosti ili se rastati zbog nasilja u obitelji (npr. koliko ste informirani o zaštiti žrtava, o učestalosti pokretanja postupaka za proglašenjem braka ništavim, o crkvenim i obiteljskim savjetovalištim i skloništim, o pružanju stručne psihološke i medicinske pomoći žrtvama i sl.)*, sudionici su odgovarali vrlo raznoliko, no ipak se većinski očituje pretežito negativan stav prema djelovanju Katoličke Crkve u odnosu na žrtve koje su doživjele nasilje u braku. Čak 36 od 101 ispitanika nije uopće informiran ili je oskudno informiran o postupanjima Katoličke Crkve prema osobama koje žele pokrenuti postupak ništavosti ili se rastati zbog nasilja u obitelji. Osim navedenih 36 ispitanika, još 10 ispitanika nije ostavilo nikakav komentar što može upućivati na slabu informiranost o temi ili o nekom drugom čimbeniku zbog kojeg ispitanici nisu htjeli ništa napisati. Ono što je vrlo zabrinjavajuće, nekolicina ispitanika je napisala da im je ovo istraživanje prvi doticaj uopće s temom nasilja i zaštite koju pruža Katolička Crkva. Jedan od sudionika istraživanja navodi da do sad nije primijetio da itko ima želju informirati javnost o ovoj problematici. Ipak, neki od ispitanika koji su odgovorili da nisu informirani o tome pa sukladno tomu ne žele komentirati, ima i onih koji su spomenuli da su upoznati s činjenicom da postoje sigurne kuće za zaštitu žrtva obiteljskog nasilja, da im je poznata informacija o tome da Katolička Crkva u svome pastoralnom djelovanju nudi određenu psihološku i medicinsku pomoć i tomu slično. S druge strane, neki od ispitanika navode da imaju više povjerenja u državne institucije i njihove mehanizme, te da Crkva nije kadra ponuditi zaštitu kakva je žrtvama potrebna. Također, među onima koji su napisali da nisu previše informirani, neki od ispitanika navode da Crkva ima dobar stav i pravo koje štiti žrtve nasilja, međutim da uvijek treba težiti ka boljem i aktivnijem provođenjem same zaštite u konkretno djelo. Kao jedan od istaknutih odgovora ispitanika je zasigurno sljedeći:

- „Nisam informirana i ne znam stav Crkve, ali smatram da bi se poništenje trebalo dodijeliti onim bračnim zajednicama gdje je nasilje uzastopno, dugotrajno, i ne postoji

naznaka da će se počinitelj promijeniti, u smislu da ne želi potražiti pomoć i promijeniti svoje ponašanje. Smatram da time direktno narušava svetost braka i da se takav brak može (tj. da bi se trebao) proglasiti ništavnim. Mislim da se ništavnost braka ne bi trebala dodijeliti onim bračnim zajednicama gdje se nasilje dogodilo, ili se događa kratkotrajno, a počinitelj je pokrenuo neki postupak liječenja ili promjene. U tom slučaju bi drugi supružnik trebao ostati uz njega, pomoću mu u procesu liječenja. Možda bi se u tom slučaju mogla dodijeliti rastava od postelje i stola dok se psihičko stanje počinitelja ne popravi.“

Nadalje, kroz odgovore ispitanika najčešće se provlače tvrdnje da se Katolička Crkva premalo bavi pitanjem nasilja u braku, te da žrtve nemaju potporu i pomoć koju bi trebale imati. Također, značajan broj sudionika navodi da bi zbog nasilja trebalo ženidbu proglasiti ništavom, jer žrtva nije dužna trpjeti nasilje od strane supružnika. To je točno, međutim, Katolička Crkva uistinu dopušta rastavu braka kod supružnika među kojima je zajednički život otežan ili nemoguć zbog opasnosti od teške duševne ili tjelesne pogibelji. Ovdje valja razgraničiti, kako je već prethodno učinjeno, da Crkva ne prisiljava supružnike da zajedno stanuju ukoliko se nasilje događa i ukoliko bračna zajednica nema budućnosti. Naprotiv, rastava se u Katoličkoj Crkvi može ishoditi, no radi se o institutu drugačijem od instituta razvoda na građanskom polju. Time osobe nisu „osuđene“ trpjeti nasilje, međutim ne mogu ponovno valjano sklopiti ženidbu u Katoličkoj Crkvi, jer prethodna ženidba sama po sebi nije ništava.

Zanimljivo je spomenuti kako određeni ispitanici tvrde da Katolička Crkva, ne samo da ne čini ništa po pitanju zaštite žrtva nasilja, već naprotiv, da ta zlodjela zataškava te žrtve osuđuje i marginalizira. Jedan od ispitanika navodi da Crkva ima zastarjeli pogled na rastavu braka i da nemaju sluha prema osobi koja je žrtva nasilja. Osim toga, još jedan od odgovora jest da je Crkvi sakrament ženidbe važniji od osoba koje su ga sklopile. Također spominje se da ako Crkva i nudi određenu vrstu pomoći, ta se pomoć temelji isključivo na vjeri u Boga. Kao primjer su navedeni idući odgovori ispitanika:

- „Smatram da je odnos Katoličke Crkve prema takvim osobama često suprotan od ohrabrujućeg, dakle osobe se potiče da ostanu u braku, a stručna i psihološka pomoć se temelji isključivo na vjeri u Boga.“
- „Katolička crkva ne pruža niti jedan oblik zaštite svojih članova od nasilja već je jedan od razloga zbog kojih ljudi (prvenstveno vjernici) ostaju u lošim brakovima.“

- „Uopće nisam upućena u to postoje li kakve mjere zaštite za žrtve, mislim da ako postoje Crkva bi to jasno trebala naglašavati i uvijek stati na stranu žrtve“.
- „Mislim da Crkva često odobrava nasilje, a statistički nam podaci pokazuju da su religiozni ljudi skloniji nasilju od prosjeka populacije. Primjerice, znanstveni nam podaci to jasno govore kad se radi o pedofiliji ili incestu. S obzirom na to, Crkva je zadnje mjesto gdje bi žrtve trebale tražiti pomoć.“
- „Mislim da je malo pokušaja proglašenja Crkvenog braka ništavim jer je postotak uspješno okončanih postupaka izrazito mali. Smatram da Crkva kao institucija premalo ulaže tj. ne ulaže u svoj progresivan i uključiv pristup te na taj način kontinuirano gubi povjerenje zajednice. Iako smo poznati kao katolički narod, 90% građana je to samo na papiru. Previše je zataškavanja i netolerancije prema žrtvama jer se sama Crkva u RH pretvorila u zakulisne političke igre.“

Na sve navedene odgovore nipošto ne bismo smjeli ostati indiferentni. Oni nam uvelike prikazuju sliku Katoličke Crkve u javnosti, napose kada je nasilje u pitanju. Teško je ustvrditi je li ta slika stvorena na temelju informacija koje se javljaju u medijima ili su vlastito iskustvo ispitanika. Je li moguće da se žrtve nasilja ne obraćaju službenicima Crkve zbog loše informiranost ili zbog straha da tamo neće naći podršku i razumijevanje? O kojem god razlogu da je riječ, trebali bi se svakako zabrinuti. Određeni ispitanici su odlučili podijeliti i vlastito iskustvo u posljednjem pitanju. Samo neki od primjera su:

- „Odojena sam kao vjernica, primila sve sakramente i išla u crkvu tako da mogu tvrditi kako crkva ne samo da ne pomaže žrtvama nasilja nego ga i zataškava. Jasni primjeri su to kako je crkva bila protiv konvencije EU o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obitelji te to kako potiče na ostanak u lošem braku umjesto na rastavu iako smo u 21. stoljeću. Također, nikad nisam čula ništa o bilo kakvom pružanju pomoći od strane crkve dok od strane raznih udruga jesam, iako crkva raspolaže s daleko većim novčanim iznosima od spomenutih udruga.“
- „Koliko ja znam, postupak za proglašenje braka ništavnim se pokreće jako rijetko, najviše zbog toga što gotovo nikad ne bude odobren, te je sam proces veoma dugotrajan i mučan. Smatram da u toj situaciji žrtva nasilja ne samo da ne dobiva potrebnu pomoć od Crkve, već često biva i nagovarana na ostanak u lošem braku/opasnoj situaciji radi "očuvanja sakramenata braka". Odbijanje poništenja braka zbog pretrpljenog nasilja dodatno stigmatizira žrtve i izolira ih od njihove izabrane vjerske zajednice. Komentari, kao što su "tvoja mama se ne smije pričestiti jer je razvedena", često se čuju već u

osnovnoj školi. Smatram da Crkva ne pruža (gotovo) nikakvu konkretnu pomoć žrtvama nasilja, a posebice ako se radi o rastavi/poništenju braka.“

- „Poznajem osobu koja je pokrenula crkveno poništenje braka zbog nasilja i dobila odbijenicu. U tom trenutku mi je poslala poruku da Crkva tim činom podržava nasilnike. Zaključak mi je bio logičan.“

Svi navedeni odgovori ispitanika nas potiču da dobro promislimo u kojem smjeru se razvija odnos Katoličke Crkve prema žrtvama nasilja, ne samo u teoriji već i u praksi, gdje je u pitanju konkretna ljudska osoba. Kao pokazatelj tomu ide i komentar jednog od ispitanika koji navodi da problemu nasilja treba puno ozbiljnije pristupiti. Gotovo je sigurno da Katolička Crkva ne opravdava takve gnjusne čine, već je moguć problem slaba opća informiranost o zaštiti žrtva nasilja u Katoličkoj Crkvi, medijska pompa (koja nije nužno loša), poprilično spora reakcija od strane Katoličke Crkva i nedostatak osoba koje bi bile osposobljene za profesionalan rad s osobama koje su, nažalost, iskusile nasilje. Osim toga, ukoliko je i sama konkretna pomoć slaba, trebalo bi ići u srž problema i traženje načina kako bi se žrtvama pružila što adekvatnija pomoć i zaštita u najvećoj mogućoj mjeri, a ne „pranjem ruku“ od odgovornosti i dužnosti svih nas prema onima najranjivijima.

Važno je spomenuti i da nisu svi ispitanici imali negativan stav o postupanju Katoličke Crkve prema osobama žrtvama nasilja u obitelji. Neki ispitanici ipak vjeruju da Katolička Crkva radi na tome kako bi pomogla žrtvama nasilja i kako bi se maknula stigma s osoba koje se odluče na rastavu. Doduše, takvih odgovora koji idu u prilog Katoličkoj Crkvi je vrlo malo, no ima ih. Neki ispitanici su pokazali poznavanje navedene materije i konkretne situacije u društvu. Jedan od ispitanika se dotakao preventivnog djelovanja, u kojem predlaže puno kvalitetniji zaručnički tečaj u kojem bi se pobliže upoznalo buduće supružnike sa sakramentom ženidbe, te svih obveza i prava koje ona donosi. Idući odgovori sudionika istraživanja su vrlo poticajni i motivirajući za sve koji djeluju i koji će djelovati na ovome području:

- „Smatram da bi trebalo uvesti u obzir cjelokupni bračni život i nakon davanja privole, odnosno uzeti u obzir i nasilje kao argument rastave braka. Osobno sam upoznat s udrugama i institucijama, koje pružaju adekvatnu pomoć, no nedostaje interakcije i suradnje između obitelji/pojedinaca i institucija - bilo države, bilo Crkve. Potrebno je, barem unutar Crkve, otvoriti potencijal za nove crkvene službe onih djelatnika, koji u dodiru s psihologijom i pedagogijom, mogu pružati pomoć rastavljenima ili žrtvama obiteljskog nasilja na razini velikih župa ili dekanata. Sam pastoral usmjeren prema

takvima nije dostatan, odnosno nije dovoljno efikasan. Nažalost, vjernici su slabo upoznati s time gdje se mogu obratiti za pomoć na civilne aktere, a kudikamo više na crkvene. Poželjno je osnivati udruge ili društva unutar mjesnih Crkava, gdje osobe koje su preživjele npr. Nasilje, budu dio jednog društva koje im pomaže savjetodavno i stručno, egzistencijalni.“

- „Smatram da Katolička Crkva koliko god na ženidbu gleda kao nešto sveto, i s time se naravno i slažem, s druge strane bi trebala biti otvorenija kada je u pitanju nasilje. Nasilje samo po sebi ostavlja trajne posljedice, bilo psihičke bilo fizičke. Uz to znaju se dogoditi slučajevi, da žrtve nasilja ostaju u braku, makar je nasilje pogubno po život, jer nemaju gdje otići, nemaju financijskih sredstava. Uz psihičke posljedice, uzmemo li u obzir da je osoba vjernik koja prakticira vjeru, zabrana primanja euharistije može još teže psihički pasti na osobu. Stoga moje općenito mišljenje je da bi sama Crkva kao i postupak proglašenja ništavosti trebao biti otvoreniji i ići u korist osobama koje su pretrpjele nasilje.“
- „Smatram da bi Crkva trebala javnije promicati zaštitu od nasilja u obitelji te jasnije izreći svoj stav i obznaniti oblike pomoći žrtvama nasilja.“
- „Nisam u potpunosti informirana, no znam da je zahtjev za postupak ništavnosti braka zahtjevan te da razlozi za to moraju biti snažni i valjani te u skladu s time ponekad i osobe kojima bi se to trebalo odobriti ne dobivaju dopuštenje. Nadalje, nisam u potpunosti informirana o položaju i odnosu Crkve prema žrtvama pa ne mogu suditi, ali vjerujem kako nekakav oblik zaštite zasigurno postoji, međutim pitanje je u kojoj mjeri. Smatram da bi se o ovakvim stvarima trebalo informirati ljude kako bi bili svjesni o tome kako i na koji način mogu zatražiti poništavanje braka kako bi se žrtve zaštitile.“
- „Mislim da ljudi nisu upoznati sa navedenom mogućnošću, no trebalo bi ih se educirati. Mnogi bi manje brinuli i vodili radosnije živote.“
- „Zapravo nisam uopće informirana o postupcima koje Katolička Crkva provodi u slučaju nasilja u obitelji, no vjerujem kako ne ignorira i ne zapostavlja takve slučajeve već pokušava djelovati.“

4.3. Analiza rezultata istraživanja

Analizirajući rezultate istraživanja provedenog u svibnju 2022. godine, možemo potvrditi postavljene hipoteze na početku istraživanja. Hipoteze glase:

1. većina ispitanika će tvrditi da se osobe koje su žrtve nasilja u obitelji treba osloboditi ženidbenog veza. Ovu hipotezu potvrđuje činjenica da je 66,3% ispitanika navelo da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da *supružnika koji je žrtva nasilja u obitelji treba „osloboditi“ ženidbenog veza ubrzanim postupkom*. Uz tako visoki postotak ispitanika koji se u potpunosti slaže, valja naglasiti da se 23,8% ispitanika uglavnom slažu s navedenom tvrdnjom.

2. Većina ispitanika će tvrditi da Katolička Crkva ne iskazuje dovoljno zanimanje i pomoć žrtvama nasilja u obitelji. Hipotezu potvrđuje činjenica da ukoliko zbrojimo postotak onih koji se uglavnom ne slažu ili se uopće ne slažu s tvrdnjom da *Katolička Crkva pruža određenu zaštitu i brigu za žrtve obiteljskog nasilja*, dobivamo relativno visok postotak od 63,4% ispitanika. Uzmemo li u obzir i otvorene odgovore sudionika, možemo primijetiti da sudionici smatraju da Katolička Crkva ne pokazuje dovoljno zanimanje za žrtve nasilja, da ih štoviše, osuđuje i marginalizira. Također, više puta sudionici navode da nisu primijetili da itko informira javnost o mogućim sredstvima zaštite Katoličke Crkve žrtvama nasilja u obitelji. Također, neki od ispitanika, kao što je prethodno spomenuto, gubi povjerenje u Crkvu kao instituciju zbog previše zataškavanja i netolerancije prema vjernicima, poradi čega i sama Katolička Crkva kontinuirano gubi povjerenje zajednice.

3. Većina ispitanika je slabo ili nikako informirana o postupanju Katoličke Crkve prema osobama koje su iskusile nasilje u braku. Uzmemo li u obzir 36 ispitanika koji su naveli da nisu uopće ili da su slabo informirani o tematici postupanja Katoličke Crkve prema žrtvama nasilja u braku, te 10 ispitanika koji nisu ništa naveli, možemo reći kako ipak nije riječ o većini. Ipak, kroz odgovore i nekih drugih sudionika, može se naslutiti da ako i jesu informirani o nekim sredstvima zaštite, ta informiranost je relativno površna i nesigurna. Tome u prilog ide činjenica da je velik broj sudionika naveo kako bi trebalo više informirati javnost te zauzeti jasniji stav prema navedenoj problematici.

Osim što je istraživanje potvrdilo postavljene hipoteze, njime su se otvorila i neka nova pitanja te nezadovoljstvo populacije koja je sudjelovala u istraživanju. Najčešće je riječ o nekim segmentima postupanja Katoličke Crkve prema osobama koje su iskusile nasilje u obitelji. Iz analize deskriptivnih odgovora može se pretpostaviti da dio sudionika ne razgraničava pojmove rastave i ništavosti ženidbe, stoga takvo nepoznavanje često može dovesti u zabludu vezanu uz stav o postupanju Katoličke Crkve prema žrtvama nasilja u obitelji. Ipak, nepoznavanje i razlikovanje navedenih pojmova nije jedini problem. Sudionici većim dijelom pokazuju određenu dozu razočarenja u funkcionalnost „mehanizma“ Katoličke Crkve kada je u pitanju

jedna ovako delikatna tema. Uz navedeno, ispitanici su naveli da se oduzimanjem mogućnosti primanja Svete pričesti osobama koje su se rastale zbog nasilja i ponovno vjenčale, stvara dodatna psihološka tjeskoba i osjećaj odbačenosti od crkvene zajednice. Osim deskriptivnih odgovora koji to potvrđuju, 85,2% ispitanika je izjavilo da je više na „strani“ dopuštanja primanja Svete pričesti osobi koja je doživjela nasilje u prošlom braku, a koja se nalazi u novom civilnome braku, nego onih koji se s time ne slažu. Dobivenim rezultatima i promišljanjima možemo i moramo biti potaknuti za konkretnije djelovanje i bavljenje ovim problemom. Osim što bi se trebalo uključiti u intenzivnije informiranje javnosti o postojećim sigurnim kućama, skloništima, savjetovalištima, pravnoj i psihološkoj pomoći, trebalo bi poraditi i dodatnom osnivanju istih te na osposobljavanju osoba koje bi profesionalno sudjelovale i pomagale žrtvama u ovakvoj vrsti pastoralnog djelovanja. Žrtve nasilja nisu i ne smiju biti prepuštene same sebi u ovakvim izrazito teškim situacijama, kako za samu osobu, ali i društvo u cjelini.

ZAKLJUČAK

Nasilje je, nažalost, svojstveno samo čovjeku. Često se čovječanstvo ponosi time kako je suvremeni čovjek civiliziran i razuman te kako se, za razliku od životinja koje su vođene nagonom, on ponaša razumno. Izgleda da ponekad taj razum ne uspijeva kontrolirati i obuzdati čovjekove emocionalne krikove i ispade. Upravo se u čovjeka nasilje, u emocionalnom, akcijskom ili motivacijskom smislu, manifestira primarno kao nagon, a zatim kao ljutnja ili srdžba te na koncu napad na osobu s ciljem da ju se ponizi i dovede u ponižavajući položaj. Stoga, čovjek nasilje najčešće čini svjesno i voljno.

U ovome radu, koji je podijeljen na četiri dijela, pomno smo prikazali što je to nasilje te kako se ono manifestira. S obzirom na temu, posebno smo se dotakli nasilja među bračnim supružnicima odnosno među intimnim partnerima. Prezentirano je hrvatsko kazneno pravo i odredbe općega zakona Katoličke Crkve - Zakonik kanonskoga prava. Istaknuli smo klasifikaciju nasilja kao kaznenoga djela i prekršaja, što je to pravni čin te moguće nedostatke pravnoga čina. U drugome poglavlju objasnili smo zbog čega je ženidba u Katoličkoj Crkvi specifična, odnosno, što znači da je ona sakrament i ugovor. Izdvojili smo i objasnili koji su mogući razlozi ništavosti ženidbe zbog nasilja. U njih ubrajamo ženidbenu zapreku otmice ili zadržavanja s namjerom sklapanja ženidbe, ništavost ženidbe zbog prisile ili velikog straha, nesposobnosti za sklapanje i manjka unutarnje slobode te moguće zlonamjerne prevare u svrhu sklapanja ženidbe. Iako mnogi nisu, kao što je istraživanje kasnije pokazalo, upoznati s pravno-pastoralnim sredstvima zaštite žrtava nasilja, naveli smo koju to pravnu zaštitu od nasilja crkveni zakonodavac predviđa te sve crkvene ustanove za zaštitu žrtava nasilja u Republici Hrvatskoj.

U posljednjem dijelu rada, prikazali smo istraživanje provedeno u svibnju 2022. godine, o odnosu i postupanju Katoličke Crkve prema žrtvama nasilja u obitelji. Navedeno istraživanje je potvrdilo postavljene hipoteze: 1. većina ispitanika će tvrditi da se osobe koje su žrtve nasilja u obitelji treba osloboditi ženidbenog veza; 2. većina ispitanika će tvrditi da Katolička Crkva ne iskazuje dovoljno zanimanje i pomoć žrtvama nasilja u obitelji; 3. većina ispitanika je slabo ili nikako informirana o postupanju Katoličke Crkve prema osobama koje su iskusile nasilje u braku.

Osim što je istraživanje potvrdilo navedene hipoteze, ispitanici su spomenuli brojne poteškoće i neslaganja s postupanjem Katoličke Crkve prema osobama koje su žrtve nasilja u

obitelji, što radi nepoznavanja određenih sredstava zaštite koje Katolička Crkva nudi, što radi stavova kako Katolička Crkva ima pogrešne prioritete u postupanju prema vjernicima, u ovakvim, izrazito mučnim situacijama. Istraživanje je bilo od velike koristi, te može bitno doprinijeti službenicima Crkve na svim razinama, napose onima, koji djeluju na području pastoralne braka i obitelji u budućem radu i informiranju javnosti o navedenoj problematici.

PRILOG 1: Crkvena bračno-obiteljska savjetovališta u Hrvatskoj¹⁷⁹

Bračno i obiteljsko savjetovalište – Osijek (Đakovačko-osječka nadbiskupija)

Strossmayerova 58, 31000 Osijek

Telefon: 031/253-917;031/253-916

Faks: 031/253-935

Elektronička pošta: savjetovaliste-os@djos.hr

Radno vrijeme: pon., sri. i pet. od 8 do 16 sati, uto. i čet. od 12 do 20 sati

Stručni voditelj: dr. sc. vlč. Josip Bošnjaković, dipl.teol. i psiholog-psihoterapeut

Stručna suradnica: Elizabeta Matuzović, dipl. teol. i sveučilišna specijalistica supervizije u psihosocijalnom radu

Bračno i obiteljsko savjetovalište – Slavonski Brod (Đakovačko-osječka nadbiskupija)

Kumičićeva 14, 35000 Slavonski Brod

Telefon: 035/411-420

Faks:035/411-420

Elektronička pošta: savjetovaliste-sb@djos.hr

Bračno i obiteljsko savjetovalište – Slavonski brod (Obiteljski centar Đakovačko-osječke nadbiskupije)

Adresa: Radoslava Lopašića 7, 35000 Slavonski Brod

Telefon: 035/411 420; Faks.: 035/411 420

Elektronička pošta: savjetovaliste-sb@djos.hr

Radno vrijeme: pon., sri. i pet. od 8 do 16 sati, uto. i čet. od 12 do 20 sati

Stručni voditelj: dr. sc. vlč. Josip Bošnjaković, dipl. teolog, psiholog-psihoterapeut

Stručna suradnica: Suzana Matošević, dipl. teol. i savjetovateljica

Savjetovalište za žrtve obiteljskog nasilja (Obiteljski centar Đakovačko-osječke nadbiskupije)

Adresa: Radoslava Lopašića 7, 35000 Slavonski Brod

Telefon: 035/416 116

---

¹⁷⁹ Na temelju pretraživanja web službenih stranica preuzeti su podaci o djelatnim crkvenim bračno-obiteljskim savjetovalištima u Republici Hrvatskoj.

Elektronička pošta: son@djos.hr

Stručni voditelj: dr. sc. vlč. Josip Bošnjaković, dipl. teolog, psiholog-psihoterapeut

Stručna suradnica: Ivana Stvorić, psihologinja

Bračno savjetovalište Varaždinske biskupije

Zagrebačka 3, 42000 Varaždin

Telefon: 042/314-165

Elektronička pošta: bracno-savjetovaliste@biskupija-varazdinska.hr

Radno vrijeme: ponedjeljkom od 13 do 20 sati, ostalim radnim danima od 8 do 16 sati

Voditelj: Branko Pagadur, savjetovatelj

Centar „Pro vita et familia“ Požeške biskupije

Vukovarska 7, 34000 Požega

Telefon: 034/272-237

Elektronička pošta: centar@pozeska-biskupija.hr i amatkovic7@gmail.com

Voditeljica: Ana Matković, psihologinja

Obiteljsko savjetovalište Caritasa Bjelovarsko-križevačke biskupije

Trg Eugena Kvaternika 5, 43000 Bjelovar

Telefon: 043/638-635

Obiteljsko savjetovalište Caritasa Riječke nadbiskupije

Osječka 84a, 51000 Rijeka

Telefon: 051/651-001 i 051/511-443

Elektronička pošta: caritasrijeka@gmail.com

Mrežna stranica: <http://caritas.ri-nadbiskupija.com/sto-radimo/609-2/>

Radno vrijeme: radnim danom od 8 do 15 sati

Kontakt osobe: dr. sc. Veronika Reljac, savjetovateljica: Slađana Tuftan, defektologinja i socijalna pedagoginja

Obiteljsko savjetovalište Caritasa Zadarske nadbiskupije

Dr. Franje Tuđmana 24, 23000 Zadar

Telefon: 023/314-252

Mobitel: 099/3118 134, 099/2317 959, 099/3118 129

Elektronička pošta: caritas@zd.t-com.hr, mladen.klanac@zd.t-com.hr

Radno vrijeme: petkom od 9 do 15 sati, ostalim radnim danima od 9 do 18 sati

Savjetovatelji: Ana Uranija, Martina Šimunić, Mladen Klanac (voditelj)

Obiteljsko savjetovalište Caritasa Zagrebačke nadbiskupije

Selska cesta 165, 10000 Zagreb

Telefon: 01/3668-822; 01/3016-274

Faks: 01/3636-123

Elektronička pošta: obiteljskosavjetovaliste@czn.hr

Obiteljsko savjetovalište Caritasa Zagrebačke nadbiskupije

Adresa: Nikole Tavelića 30, Zagreb

Telefon: 01/366-8822, 01/301-6274; mob.: 098/408 535; 098/408 537

Elektronička pošta: obiteljskosavjetovaliste@czn.hr

Mrežna stranica: www.czn.hr/karitativni-rad/obiteljsko-savjetovaliste

Radno vrijeme: petkom od 9 do 15 sati, ostalim radnim danima od 9 do 18 sati

Savjetovateljice: Anita Dučkić Sertić, Tanja Kuprešak

Obiteljsko savjetovalište Dubrovačke biskupije

Vatroslava Lisinskog 13A, 20000 Dubrovnik

Telefon: 020/322-054

Elektronička pošta: obiteljsko.savjetovaliste@dubrovacka-biskupija.hr

Obiteljsko savjetovalište Dubrovačke biskupije

Adresa: Liechtensteinov put 22, 20000 Dubrovnik

Telefon: 020/322-054; mobitel: 091/3233-905

Elektronička pošta: obiteljsko.savjetovaliste@dubrovacka-biskupija.hr

Savjetovanje: pon., sri., čet., i pet. od 8 do 12 sati; uto. od 15 do 19 sati

Voditeljica: Silvia Sokal Gojavić, mr. spec. kliničke psihologije

Obiteljsko savjetovalište Gospičko-senjske biskupije

Ljudevita Gaja 2, 47300 Ogulin

Telefon: 047/522-323

Elektronička pošta: tomic.nives@gmail.com

Radno vrijeme: četvrtkom od 13 do 19 sati, ostalim radnim danima od 7 do 14 sati

Voditeljica: Nives Tomić, savjetovateljica

Obiteljsko savjetovalište Porečke i pulske biskupije

Ul. Gradskih vrata 31, 52466 Novigrad

Telefon: 052/726-503

Elektronička pošta: obitelj.novigrad@ppb.hr

Zagrebačka 30, 52100 Pula

Telefon/faks: 052/211-265

Obiteljsko savjetovalište Porečke i Pulske biskupije (djeluje u dva grada)

Adresa 1: Ulica Družbe sv. Ćirila i Metoda 5, 52000 Pazin

Adresa 2: Zagrebačka 30 (Opća bolnica Pula – iza kapelice)

Mobitel: 095/5385 721 (za informacije); 091/263 5062 (SMS ili poziv od ponedjeljka do petka od 10 do 14 sati)

Elektronička pošta: obitelj@ppb.hr ili ppb.obitelj@gmail.com

Obiteljsko savjetovalište Sisačke biskupije

Trg bana Josipa Jelačića 1, 44000 Sisak

Telefon/faks: 044/544-560

Mobitel: 098/764-177

Radno vrijeme: utorkom od 15 do 17 sati i prema dogovoru

Voditeljica: Pavica Matijević, psihologinja

Obiteljsko savjetovalište Splitsko-makarske nadbiskupije

Adresa: Gundulićeva 5, 21000 Split

Telefon: 021/480-890; 021/407 519

Elektronička pošta: obiteljsko-s@inet.hr

Radno vrijeme: pon.: 13:00 do 18:00; uto.: 9:00 do 14:00 i 16:00 do 18:00; sri: 13:00 do 18:00; čet.: 9:00 do 14:00; pet.: 9:00 do 14:00

Voditeljica: Anita Strujić-Vladanović, dr. med.

Savjetovalište za obitelj pri samostanu Gospe od Zdravlja (Splitsko-makarska nadbiskupija)

Adresa: Gaje Bulata 3, 21000 Split

Elektronička pošta: danijela.dmv@gmail.com

Kontakt osoba: Danijela De Micheli-Vitturi, dr. med.

Bračno i obiteljsko savjetovalište pri Uredu za život i obitelj Šibenske biskupije

Adresa: Fausta Vrančića 8, 22000 Šibenik

Telefon: 021/340 190; mobitel: 095/817 3821

Elektronička pošta: bios.sibenik@gmail.com

Rad sa strankama: ponedjeljak, srijeda i četvrtak od 9 do 13 sati

Voditeljica: Marija Friedrich

Obiteljsko savjetovalište Šibenske biskupije

Ivana Gundulića 7, 22000 Šibenik

Telefon: 022/339-266

Predbračno, bračno i obiteljsko savjetovalište pri Uredu za obitelj Riječke nadbiskupije

Ivana Pavla II. br. 1, 51000 Rijeka

Telefon: 051/581-216

Elektronička pošta: savjetovaliste@ri-nadbiskupija.hr

Savjetovalište Caritasovog doma „Sv. Ana“ – Riječka nadbiskupija

Osječka 84A, 51000 Rijeka

Telefon: 051/211-146

Mobitel: 098/944-0289 (psihosocijalan tretman)

Mrežna stranica: www.sv-ana.com

Radno vrijeme: utorkom od 16 do 20 sati i prema dogovoru

Voditeljica: Laura Pavičić, psihologinja

Obiteljsko i bračno savjetovalište pri Uredu za obitelj Riječke nadbiskupije

Adresa: Slaviše Vajnera Čiče 2, 51000 Rijeka

Telefon: 051/581-216

Elektronička pošta: savjetovaliste@ri-nadbiskupija.hr

Radno vrijeme: utorkom i četvrtkom od 9 do 12 sati, srijedom od 15 do 18 sati

Savjetovateljice: Željka Frković, pedagoginja i psihoterapeutkinja (mob.: 091/561-4990),

Vedrana Blašković, dipl. teologinja i grupna terapeutkinja

Ured za pastoral braka i obitelji Krčke biskupije

Stjepana Radića 1, 51500 Krk

Telefon/faks: 051/222-334

Elektronička pošta: ured.obitelj@ri.t-com.hr

Radno vrijeme: utorkom i petkom od 9 do 12 sati i prema dogovoru

Voditeljica: Josetta Blažić, socijalna pedagoginja, savjetovateljica

PRILOG 2 : Crkveni sudovi u Hrvatskoj¹⁸⁰

Međubiskupijski sud prvoga stupnja u Zagrebu

Vlaška 70E, p. p. 2, 10101 Zagreb

(01) 4894-810

faks: (01) 4828-975

Podružnica u Varaždinu

Pavlinska 4

42000 Varaždin

(042) 321-408; (042) 321-406

Podružnica u Sisku

Trg bana Josipa Jelačića 9

44000 Sisak

Mjerodavnost:

Zagrebačka nadbiskupija te biskupija Bjelovarsko – Križevačka, Sisačka, Varaždinska, Križevačka eparhija i Vojni ordinarijat.

Međubiskupijski prizivni sud u Zagrebu

Vlaška 70E, p. p. 2, 10101 Zagreb

(01) 4894-833

Mjerodavnost:

Zagrebačka i Đakovačko-osječka nadbiskupija te biskupija Bjelovarsko–križevačka, Požeška, Sisačka, Srijemska, Varaždinska, Križevačka eparhija, Vojni ordinarijat; Riječka nadbiskupija, Gospićko-senjska, Krčka, Porečka i Pulska biskupija.

Međubiskupijski sud prvoga stupnja u Đakovu

Strossmayerov trg 6, 31400 Đakovo

(031) 802-250

---

¹⁸⁰ Podaci preuzeti sa službene stranice Međubiskupijskih sudova u Zagrebu: <https://mszg.hr/crkveni-sudovi-u-hrvatskoj-i-bih> (6. VI. 2022.).

faks: (031) 812-310

e-mail: medjubiskupijski-sud@djos.hr

Podružnica u Požegi

Trg Svetog Trojstva 18

34000 Požega

Mjerodavnost:

Đakovačko-osječka nadbiskupija, Požeška biskupija, Srijemska biskupija

Crkveni interdijecezanski sud prvoga stupnja u Splitu

Poljana kneza Trpimira 7, p. p. 328, 21000 Split

(021) 407-503

(021) 407-520

faks: (021) 407-523

Mjerodavnost:

Splitsko-makarska nadbiskupija, Dubrovačka, Hvarska i Šibenska biskupija

Crkveni interdijecezanski sud drugoga stupnja u Splitu

Poljana kneza Trpimira 7, p. p. 328, 21000 Split

(021) 407-507

Mjerodavnost:

Splitsko-makarska nadbiskupija, Dubrovačka, Hvarska i Šibenska biskupija

Interdijecezanski ženidbeni sud prvog stupnja u Rijeci

Ivana Pavla II. 1, 51000 Rijeka

e-mail: zenidbeni-sud@ri-nadbiskupija.hr

(051) 581-236

faks: (051) 581-237

Mjerodavnost:

Riječka nadbiskupija, Gospićko-senjska, Krčka, Porečka i Pulska biskupija

Nadbiskupijski sud prvoga stupnja u Zadru

Jurja Biankinija 2, 23000 Zadar

(023) 208-651

Mjerodavnost:

Zadarska nadbiskupija

ZAHVALA

Neizmjerne sam zahvalna svojoj dragoj mentorici doc. dr. sc. Luciji Boljat na susretljivosti i vođenju u ovome studentskom radu, ali i na suradnji tijekom cjelokupnog visokoškolskog obrazovanja. Izlažući studente provokativnim pitanjima i aktualnim problemima, potaknula me podrobnije istražiti odnos problema nasilja i ženidbenog prava Katoličke Crkve. Zahvaljujem joj što me uvijek ohrabivala i poticala da se odvažim u pisanju i kritičkom promišljanju. Nezaobilazno je spomenuti moju obitelj i prijatelje koji su mi uvijek bili izvor smijeha, podrške i poticaja, te veliko hvala svima koji su me pratili kroz sva radosna, ali i otežana razdoblja života. Hvala dragome Gospodinu koji je sve ovo dopustio i koji me iz dana u dan pratio.

BIBLIOGRAFIJA

1. Izvori

1. *Codex Iuris Canonici*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: AAS, 75 (1983.) II, 1-317; hrvatski prijevod: *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996.
2. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: AAS, 82 (1990.) II, 1033-1364; hrvatski prijevod: *Zakonik kanona istočnih Crkava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996.
3. KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE, Zagreb, 2016.
4. MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOG SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE, *Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji*, Zagreb, 2021.
5. MINISTARSTVO ZA DEMOGRAFIJU, OBITELJ, MLADE I SOCIJALNU POLITIKU, *Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*, Zagreb, 2019.
6. PAPA FRANJO, Apostolska pobudnica *Amoris laetitia*, Zagreb, 2016.

2. Knjige

1. Mira ALINČIĆ – Dubravka HRABAR – Dijana JAKOVAC–LOZIĆ – Aleksandra KORAC, *Obiteljsko pravo*, Zagreb, 2006.
2. Akademija pravnih znanosti Hrvatske, *Teorija zajedničkog zločinačkog pothvata i međunarodno kazneno pravo – izazovi i kontroverze*, Zagreb, 2007.
3. Velimir BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke crkve. Pravno – pastoralni priručnik*, Zagreb, 2004.
4. Lucija BOLJAT – Josip ŠALKOVIĆ, *Priručnik za provedbu pastoralne istrage i pripremu parnice proglašenja ništavosti ženidbe*, Zagreb, 2016.
5. Jure BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskog prava*, Makarska, 1997.
6. Petar NOVOSELEC (ur.), *Posebni dio kaznenog prava*, Zagreb, 2007.

7. Murray STRAUS – Richard GELLES – Suzanne STEINMETZ, *Behind closed doors: violence in the american family*. New York, 1980.
8. Josip ŠALKOVIĆ, Odredbe kanonskog prava o zaštiti od nasilja u obitelji, u: *Zbornik radova Nasilje nad ženama. Teološko-pastoralni izazov*, B. Vuleta (ur.), Split, 2006., 161-190.
9. Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, Đakovo, 2004.
10. Nikola ŠKALABRIN, *Postupci*, Đakovo, 2000.
11. Nikola ŠKALABRIN, *Ženidba. Pravno- pastoralni priručnik*, Đakovo, 1995.
12. Ivan ZEČEVIĆ, *Priručnik – program prevencije vršnjačkog nasilja u školama*, Banja Luka, 2010.

3. Članci

1. Julia BABCOCK – Charles GREEN – Chet ROBIE, Does batterers' treatment work?, A meta-analytic review of domestic violence treatment, u: *Clinical Psychology review*, 23 (2004.) 8, 1023-1053.
2. Darko DUNDOVIĆ, Ubojstva intimnih partnera i alkohol, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 15 (2008.) 1, 177-203.
3. Marija DŽINIĆ, Odnos osobnih prava vjernika u Crkvi i temeljnih ljudskih prava, u: *Obnovljeni Život*, 75 (2020.) 2, 165–178.
4. Nikola ŠKALABRIN, Studij kanonskoga prava na Visokoj bogoslovnoj školi od 1806. godine do danas, u: *Pravni vjesnik*, 13 (1997.) 3-4, 127–150.
5. Slavko ZEC, Reforma kanonskoga kaznenoga prava. Obnova VI. knjige Zakonika kanonskoga prava, u: *Riječki teološki časopis*, 56 (2021.) 1, 89-116.
6. Slavko ZEC, Zaštita od nasilničkih čina u Zakoniku kanonskoga prava, u: *Riječki teološki časopis*, 16 (2008.) 2, 575.

4. Mrežni izvori

1. Agresija, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., u: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=864> (21. IV. 2021.).
2. Davor DERENČINOVIĆ, O obiteljskom nasilju. U središte staviti žrtvu, u: *Glas Koncila*, (8. VI. 2017.), u: <https://www.glas-koncila.hr/dr-davor-derencinovic-o-obiteljskom-nasilju/> (16. V. 2022.).
3. Dubrovačko-neretvanska županija, *Josipov dom – Osiguravanje sustava podrške za žene žrtve nasilja i žrtve nasilja u obitelji*, u: <https://www.edubrovnik.org/josipov-dom/> (15. I. 2022.).
4. FRANCISCUS PP., *Constitutio apostolica Pascite gregem Dei qua liber VI Codicis Iuris Canonici* reformatur, u: https://www.vatican.va/content/francesco/la/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20210523_pascite-gregem-dei.html (02. VI. 2022.).
5. Kazneno djelo, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31046> (5. II. 2021.).
6. Međubiskupijski sudovi u Zagrebu, *Kada je ženidba nevaljana?*, u: <https://mszg.hr/parnice-o-nistavnosti-zenidbe/kada-je-zenidba-nevaljana/> (1. III. 2022.).
7. Moderna etologija, u: <https://hr.sodiummedia.com/4137434-ethology-is-the-science-of-all-kinds-of-innate-behavior-of-animals-and-people> (20. IV. 2021.).
8. Nasilje, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., u: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43033> (21. IV. 2021.).
9. Nehaj, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43275> (23. I. 2022.).
10. Popis crkvenih bračno-obiteljskih savjetovališta u RH, u: <https://obitelj.hbk.hr/popis-crkvenih-bracno-obiteljskih-savjetovalista-u-rh/> (12. I. 2022.).
11. Rota Romana, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53449> (3. XII. 2021.).
12. Lucija UGRINA, *Uspješnost programa tretmana za počinitelje kaznenih djela s elementima nasilja*, u:

<https://repositorij.erf.unizg.hr/islandora/object/erf%3A715/datastream/PDF/view> (14. IV. 2021.).

SAŽETAK

U radu *Zaštita od nasilničkih čina u ženidbenom pravu Katoličke Crkve*, autorica Mihaela Kendel iznosi jedan od problema s kojima se suvremeni čovjek, nažalost, često susreće. Riječ je o nasilju kojem iz dana u dan sve češće svjedočimo. Posebno je mučno kada se nasilje događa unutar jedne zajednice kao što je obitelj. Obitelj je temelj svakoga društva, stoga ju je potrebno zaštititi i učiniti sve kako bi iduće generacije tvorile zdravo i čvrsto društvo s nultom tolerancijom na nasilje. U prvome dijelu rada autorica predstavlja što je to nasilje, napose među intimnim partnerima te kako nacionalno zakonodavstvo i Zakonik kanonskoga prava određuju nasilje i nasilničke čine. U drugome dijelu rada autorica donosi specifičnost ženidbe u Katoličkoj Crkvi, koja je sakrament i ugovor, važnost same privole i neke od mogućih razloga ništavosti ženidbe zbog nasilja. Treći dio rada posvećen je pravno-pastoralnim sredstvima zaštite od nasilja kojima crkveni zakonodavac predviđa mjere zaštite te crkvene ustanove za zaštitu žrtava nasilja u Republici Hrvatskoj. Budući da se u javnosti sve češće Katoličku Crkvu označava kao onu koja ima zastarjele poglede na instituciju braka, te da štiti brak više nego same osobe koje tvore bračnu zajednicu, provedeno je istraživanje o postupanju Katoličke Crkve prema žrtvama nasilja u obitelji. Upravo u posljednjem dijelu ovoga rada, autorica prikazuje rezultate istraživanja provedenog u svibnju 2022. godine, na uzorku populacije mladih od 18. do 30. godine starosti, koji su naposljetku potvrdili postavljene hipoteze.

Ključne riječi: *nasilje, obitelj, ženidbeno pravo Katoličke Crkve, pravno-pastoralna sredstva zaštite.*

SUMMARY

In the article *Protection (defense) from violent acts in marriage law of the Catholic Church*, the author Mihaela Kendel presents one of the problems of modern man that is encountered often and a type of violence we witness every day. It is especially painful when violence occurs within a community such as the family. The family is the foundation of every society, so it needs to be protected so that future generations can create a healthy and strong society with zero tolerance for violence. In the first part of the article, the author presents what violence is, especially among intimate partners, and how national legislation and the Code of Canon Law define violence and acts of violence. In the second part of the article, the author discusses the specifics of marriage in the Catholic Church, which is an sacrament and contract, the importance of consent itself and the possible reasons for the nullity of marriage due to violence. The third part of the article is dedicated to the legal and pastoral means of protection against violence. The church legislator envisages protection measures and church institutions for the protection of victims of violence in the Republic of Croatia. As the Catholic Church is increasingly labeled in public as having outdated views on the institution of marriage and protecting marriage more than those who form a marital union, a research was conducted on the Catholic Church's treatment of victims of domestic violence. In the last part of this article, the author presents the results of a survey conducted in May 2022, on a sample of the population of young people aged 18 to 30, which finally confirmed the hypotheses.

Key words: *violence, family, marriage law of the Catholic Church, legal-pastoral means of protection.*